

بیتمین ساگرد فعالیت
هسته خودکفایی - تحقیقاتی صنایع ممکن آردونان

مروری بر طرح های مرتبط با

اصلاح وضع آردونان در کشور

آبان ۱۳۸۶

تهیه و تنظیم:

مهندس محمد سمعی

بیتمین سالگرد فعالیت

هفته خودکفایی - تحقیقاتی صنایع همگن آرد و نان

مروری بر طرح های مرتبط با

اصلاح وضع آرد و نان در کشور

آبان ۱۳۸۶

تهیه و تنظیم:

مهندس محمد سمیعی

به نام خدا

در بیستمین سالگرد تاسیس و فعالیت هسته انتشار این نشریه موجب خوشوقتی است .
بویژه آنکه در آن نظرات و طرح های متعددی که در طی این دوره مطرح و هدف هر یک از آنها اصلاح
جنبه های خاصی از مسایل گندم - آرد و نان در کشور عزیزمان بوده است ، به توالی زمانی و موضوعی
تنظیم و ارایه گردیده ، تا مقایسه و بررسی سوابق آنها ، از نظر قابلیت اجرا و نتایج حاصله ، یا عکس آن
و دلایل عدم موفقیت هر یک برای صاحب نظران و علاقمندان ، قابل تفحص و پیگیری باشد .
در این مرور و بازنگری ، طبعاً مسایل مطرح شده در سمینار سال ۱۳۶۹ هسته ، جایگاه مهم و قابل
توجهی داشته است زیرا همین بخش کوچک و مختصری از مطالب آن که ذکر شده ، اعم از سخنرانی یا
مقاله ، بخوبی نشان دهنده وسعت اطلاع و علاقه ای می باشد که در آن زمان ، نسبت به گستره آن
مسایل محسوس و معطوف بوده است .

همین وسعت توجه به مقتضای موقعیت علمی انستیتوی برگزار کننده اجلاس تخصصی نان در سال
۱۳۷۳ ، در مقالات تخصصی ارایه شده بخوبی مشهود بود . عملاً نیز با استفاده از همان نظرات علمی و
تجربی (بویژه طرح پیشنهادی هسته) گزارش نهایی اجلاس برای اصلاح وضع آرد و نان کشور تنظیم
و به دولت تقدیم گردید .

در بیشتر فعالیتهای بعدی نیز هسته ، و دیگر تشکل های فعال صنعت آرد ، بصورتی موثر و هماهنگ
مشارکت داشته و در پیگیری کلیه مسایل مرتبط با اصلاح وضع گندم - آرد و نان کشور ، با سازمان های
ذیربط همکاری و تشریک مساعی نموده اند (که به مواردی از آن نیز به تناسب موضوع در نشریه اشاره
شده است .)

مسلماً کوشش همکار ارجمند آقای مهندس سمیعی در تهیه و تنظیم این مجموعه مورد قدردانی و
سپاسگذاری است .

از درگاه ایزد منان موفقیت کلیه همکاران محترم در هسته و صنایع آرد و نان را در جهت خدمت به بهبود
وضع نان مصرفی هم میهنان عزیز ، آرزو و مسئلت می نمایم .

ابوالفضل احمدخانلو

دبیر هسته

فهرست مطالب

صفحه

	بخش اول	بازنگری سمینار هسته در سال ۱۳۶۹
۱		سخنرانی دبیر هسته
۳		سخنرانی وزیر صنایع (وقت)
۵		سخنرانی قائم مقام وزیر بازرگانی (وقت)
۷		مقاله: نگرشی بر وضع گندم-آرد-نان
۹		نگرشی بر قطعنامه سمینار
۱۰	بخش دوم	اجلاس تخصصی نان- برگزار شده در سال ۱۳۷۳
		(انستیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع غذایی کشور)
۱۱		طرح پیشنهادی هسته برای اصلاح وضع نان کشور
	بخش سوم	نظرات ارائه شده درباره (سه‌می‌بندی)
۱۳		مقاله- در دهمین کنگره صنایع غذایی ایران ۱۳۷۷
۱۸		موارد مصوب درباره آرد و نان طی قانون بودجه سال ۷۷
۱۹		مقاله- در نشریه سنبله- سال ۱۳۷۷
۲۴		مصاحبه جناب آقای کریمی نوری
۲۸		بخشی از مصاحبه آقای کرمی
	بخش چهارم	چند طرح و مصاحبه
۲۹		طرح شورای غذا و تغذیه
۳۳		طرح ساماندهی
۳۹		مصاحبه جناب آقای دکتر مفتاح
۴۴		مصاحبه آقای دکتر یزدجردی
	بخش پنجم	تولید صنعتی نان
۴۵		گزارش هسته به وزارت صنایع (۱۳۷۶)
۵۱		طرح شرکت بازرگانی دولتی ایران (۱۳۸۳)
۵۳		مصوبه ذیل قانون بودجه (۱۳۸۶)
۵۷		برخی اظهارنظرها
		ضمیمه: جدول استاندارد آرد گندم مصرفی نان
		آخرین تجدید نظر (۱۳۸۵)

بخش‌هایی منتخب از مطالب مطرح شده
در سمینار هسته خودکفائی - تحقیقاتی صنایع همگن آرد و نان
۷-۸ اسفند ۱۳۶۹

۱- سخنرانی جناب آقای ابوالفضل احمدخانلو- دبیر هسته

توفیق برگزاری این سمینار برای اینجانب و کلیه همکاران در هسته موجب شکر و سپاس فراوان به درگاه الهی و مایه افتخار و مباهات در برابر هم میهنان ارجمند می‌باشد.

از نظر فلسفه وجودی و نیت اصلی از تشکیل هسته‌های خودکفائی- تحقیقاتی در صنایع مختلف، باید به استحضار برسانم که هدف اصلی سپردن کار مردم به مردم از طریق انتخابات در هر صنعت بوده، و لذا یک قانون مترقی است که با اجرای آن دست اندرکاران بصیر و تجربه اندوخته‌ای از داخل هر صنعت توسط همکاران انتخاب شده‌اند، تا با کارشناسان و متخصصین مربوطه تشریک مساعی نموده، و به بررسی و ارائه راهکارهایی برای حل مسائل موجود و کوشش در اجرای آنها بپردازند.

هسته صنعت آرد نیز به همان ترتیب در ماه آبان سال ۱۳۶۶ تأسیس شده و فعالیت خود را شروع کرد، که بعداً کار صنعت نان نیز به علت ارتباط نزدیک، به آن ملحق و محول گردید.

مسئولان این هسته، و مشاوران و متخصصان علاقه‌مندی که به تدریج به آن پیوستند، در طی این مدت صمیمانه کار کرده و کوشیده‌اند حتی‌المقدور در جهت انجام وظایف هسته در زمینه‌های مواد اولیه، تکنولوژی، روش تولید، ماشین‌آلات، آموزش نیروی انسانی مورد نیاز و غیره اقدام و آنها را تا حصول نتیجه در وزارت صنایع و سایر سازمان‌ها پیگیری نمایند.

نظر به اینکه هسته به عنوان یک پل ارتباطی فعال بین واحدهای تولیدی صنعت و وزارت صنایع، از یک طرف موظف بوده است با انعکاس مسائل مبتلا به، نقش مشاور را نیز برای آن وزارت ایفا نماید، و از طرف دیگر به علت نبود شکل حرفه‌ای دیگری در اوایل کار، ناگزیر به پیگیری مشکلات صنفی و اجرائی صنعت در سازمان‌های ذیربط نیز بوده است، لذا در گردهمایی مورخ ۶/۱۰/۶۸ متشکل از ۱۱۸ نفر از

مدیران صنعت از نقاط مختلف کشور با حضور مسئولان وزارت صنایع، اختیارات لازم به صورت قطعنامه‌ای در ۶ بند به هسته تفویض گردید تا به نمایندگی از طرف کل صنعت در آن زمینه‌های اجرائی نیز اقدام نماید.

خوشبختانه فعالیت‌های کمیته پیگیری قطعنامه مزبور، و ارائه گزارش درباره مشکلات موجود درباره مواد اولیه و نحوه محاسبه افت و فضولات گندم‌های تحویلی به کارخانه‌های آرد، وزارت صنایع را برآن داشت تا با تشکیل "شورای سیاستگذاری صنایع آرد و نان" به انجام اقدامات بنیادی در جهت حمایت از این صنایع بپردازند.

به هر حال امیدواریم این سمینار نیز که در برگیرنده مسائل کلی صنایع همگن آرد و نان می‌باشد، از وضعیت تولید گندم در کشور گرفته، تا مسائل کیفی آن برای تهیه نان و سایر فرآورده‌ها، مسائل صنعت آرد و تازه‌های تکنولوژی در این زمینه، مسائل مختلف تولید و مصرف نان در کشور، وضع صنعت ماکارونی و تکنولوژی جدید تولید آن در جهان و غیره، که همه آن‌ها با استفاده از دانش و تخصص زبده‌ترین کارشناسان داخلی و خارجی ارائه می‌شود، بتواند منشأ تحولات ارزنده و پیشرفت‌های قابل توجه در کلیه آن زمینه‌ها بوده، و مآلاً در رسیدن به هدف تأمین غذای سالم تر و مرغوب تری اعم از نان، ماکارونی و غیره برای هموطنان عزیز، موثر واقع گردد.

۲- سخنرانی جناب آقای مهندس نعمت‌زاده - وزیر (وقت) صنایع

باید صنایع آرد و نان و فرآورده‌های آردی را به عنوان صناعی بدانیم که دارای دانش فنی و تکنولوژی در حال پیشرفت هستند. خوشبختانه در سال‌های اخیر با تشکیل این هسته و دعوت از متخصصین و اهل فن، برای شروع این تحول گام‌های بلندی برداشته شده است.

حقیقت این است که ما امروز نان گوارا و خوبی در سفره مردم نمی‌گذاریم.

در کشوری مانند ما که جمعیت آن طی مدت ۲۵ سال به ۲/۵ برابر افزایش خواهد یافت، و در حال حاضر نیاز به احداث حدود ۸۰ کارخانه آرد دارد، و علاوه بر آن باید نانش را از وضع سنتی فعلی به صورت علمی و صنعتی در بیاورد، درست نیست که بگوییم ماشین آلات لازم را از خارج می‌آوریم یعنی با صرف منابع انرژی خود برای کارگران آلمانی، سوئیسی یا ژاپنی کار تولید نمائیم.

من با احترامی که برای شرکتهای خارجی قائل هستم نمی‌توانم با آن روش موافق باشم، ما باید کمر همت ببندیم و به زودی کل ماشین آلات آرد و نان را در کشور بسازیم و اصولاً در شأن ما هم نیست که برویم و آنها را از خارج بیاوریم. با توجه به اینکه می‌دانیم در دنیا خیلی از ماشین‌سازی‌ها در کنار فرآورده‌های تولیدی آن صنعت شکل می‌گیرد باید خود کارخانه‌های ما همت کنند و با توجه به تجاربی که دارند خودشان چند کارخانه ماشین‌سازی راه بیندازند، همانطور که در مورد صنعت سیمان این کار انجام شد. باید مراکز تحقیقاتی ما با شرکتهای خارجی همکاری داشته باشند زیرا قرار نیست ما فقط ماشین بخریم بلکه باید در تحقیقات آن هم خودمان سهمیم باشیم.

لذا با آن شرکتهایی کار خواهیم کرد که آمادگی نشان دهند تا زودتر این امکانات به وجود آید و ماشین آلات در کشور ساخته شود. از تمام صنایع ماشین‌سازی کشور دعوت می‌کنیم در زمینه ساخت تجهیزات و ماشین آلات آرد و نان کشور به میدان بیایند.

در مورد آرد نیز که در شرایط جنگ عاملیت دولتی شکل گرفت، اصولاً این امر جزو سیاست‌های نظام نیست بلکه بیشتر نظارت و هدایت دولتی آن هم با همفکری و همکاری مردم (بخش خصوصی) مورد نظر است، با بیرون آمدن از شرایط و اقتصاد جنگی باید کارها به حالت طبیعی بازگردد.

وقتی گندم‌ها همه جمع آوری و در سیلوها قاطی می‌شود و می‌آید آرد می‌شود نمی‌توان از آن آردهائی مناسب برای مصارف مختلف مثلاً ماکارونی یا نان حجیم و نان نازک تهیه کرد. بنابراین باید شیوه‌های اجرائی و مدیریتی در کل سیکل، از محصول کشاورزی تا فرآورده نهائی و حتی بازارهای صادراتی، طبیعی و مناسب توأم با رقابت سالم باشد. نکته دیگر تقاضائی است از کارخانه‌های آرد (البته در مورد نان هم هست ولی متأسفانه فعلاً اندکی از این کار به صورت صنعتی است)، این تقاضا تأکید بر روی مسئله کیفیت است. چنانکه اگر مثلاً در مورد محاسبه افت، اختلاف و مشکلی هست نباید با درست پاک نکردن گندم، آرد نادرست تولید کرد. باید آرد خوب تولید کنیم، آرد سالم، ولو چند درصد افت طلبکار شویم. برای صنعتگر ما عیب است که خدای نکرده از این بابت بدهکار شود، آقای طیرانی و همکارانشان هم مسلماً سعی خواهند کرد با حل این مشکلات به کمک ما و شما بیایند.

انشاء... در صنعت نان و نانوائی‌ها نیز به مسئله کیفیت و ضایعات بیشتر توجه خواهد شد.

۳- جناب آقای طیرانی - قائم مقام وزیر بازرگانی و رئیس سازمان غله کشور

به نظر من تمام کسانی که دست اندر کار تأمین قوت لایموت مردم هستند کارشان جنبه عبادت دارد، از کار در اداره گرفته تا آسیاب، خبازی و غیره.

این سازمان برای تأمین و تنظیم نان کشور علاوه بر همکاران خود در مرکز و استان‌ها با متولیان صنعت آرد سراسر کشور و واحدهای خبازی در تماس و همکاری نزدیکی است. تعداد واحدهای آسیابانی (اعم از غلطکی، چکشی و سنگی) ۳۵۰ و تعداد نانوائی حدود ۲۴ تا ۲۶ هزار واحد است. یک واحد تحقیقاتی یعنی پژوهشکده غله و نان نیز داریم.

در حال حاضر باید بیش از ۶ میلیون تن گندم در سال تأمین نمائیم تا پس از تبدیل، به مصرف تهیه نان و سایر فرآورده‌ها برسد.

از نظر فضای ذخیره سازی، با برنامه‌ریزی در مورد واردات و تنظیم زمان حمل، می‌توان آن را معادل مصرف وارد کرد و نیاز چندانی برای نگهداری در سیلو وجود ندارد، ولی برای مقابله با شرایط غیر مترقبه باید از یک ظرفیت ذخیره سازی مطلوبی برخوردار باشیم و بتوانیم آن را به حدود مقادیر مورد نیاز برای مدت ۶ ماه برسانیم. در گذشته ساخت سیلوها توسط شرکت‌های خارجی و با شرایط غیر عادلانه‌ای انجام می‌شد که خوشبختانه بعد از انقلاب نیروهای خودمان این کار را به عهده گرفتند. جهاد سازندگی و جهاد توسعه که تعدادی از پروژه‌های جدید و سیلوهایی نیمه کاره را توانستند انجام دهند و حتی ساخت پروژه‌هایی در کشورهای دیگر را تقبل نموده‌اند، و اینها برای کشوری که قبلاً حتی یک کندو هم نمی‌ساخت، جای خوشوقتی است.

بازسازی تجهیزات و ماشین آلات مربوطه در سیلوها نیز باید مورد توجه واقع شود. اقداماتی برای ایجاد یک واحد تحقیقات و آموزش انجام و مجوز آن دریافت شده، تا علاوه بر آموزش همکاران و تکنسین‌های سیلوها و آزمایشگاه‌ها، آموزش‌های صنفی را نیز انجام دهیم.

ما باید برای تأمین آرد با کیفیت مطلوب، و همینطور تهیه نان با کیفیت مطلوب، و نگهداری صحیح

گندم وظایف خود را به خوبی انجام داده احساس مسئولیت نمائیم.

مسئله دیگر این است که با حمایت وزارت صنایع، کارخانه‌ها بتوانند برای نگهداری گندم و ضرورت انجام اختلاط لازم برای تهیه آرد مناسب، فضای ذخیره سازی متناسب با ظرفیت تولید آردشان احداث نمایند، و سیستم حمل و نقل و به خصوص تخلیه و بارگیری خود را مجهز کنند تا هزینه تولید کم و مسائل بهداشتی هم حل شود.

با توجه به اهمیت کل مسئله کیفیت در تولید، من بر امر بهره برداری مطلوب از سیستم بوجاری کارخانه‌ها تأکید می‌کنم.

در مورد دستمزد، و رفع اختلاف نظرها در مورد ضایعات و افت، انشاءالله برای کلیه آنها به صورت یک مجموعه، مصوبه‌ای گرفته و با همکاری با شما آنها را حل خواهیم کرد.

در مورد نان باید گفت که ادامه کار تولید با شرایط فعلی به هیچ وجه امکان‌پذیر نیست، و باید تحولات اساسی در آن ایجاد شود. تا کی می‌شود در ۲۵ هزار واحد نانوائی سنتی، شاطرها و کارگران دیگر روزانه چند هزار بار به داخل تغار و تنور خم و راست شوند تا نان بپزند، آن هم با مسائل بهداشتی و هزینه‌های زیاد تولید. ارزش وقت مردم را هم که در صف نانوائی معطل می‌شوند باید در نظر گرفت.

با پیش‌بینی‌هایی که برای تشکیل (شورای عالی تعیین‌الگوی مصرف) به سرپرستی رئیس جمهوری در برنامه پنج ساله بعمل آمده، طرحی تهیه شده است که به موجب آن حدود ۵۰ درصد تولید نان، تا پایان دوره از شیوه فعلی خارج خواهد شد و واحدهای نان ماشینی تا ظرفیت ۲۰ تن در روز برای تهران و مراکز استان‌ها، در نظر گرفته شده است. تولید باید بیشتر به صورت انبوه در آمده و با استفاده از ماشین‌آلات، نان به صورت بهداشتی تهیه شده و ضایعات به حداقل رسانیده شود، و با عرضه نان در فروشگاه‌ها وقت مردم کمتر تلف شود، و بالاخره از بار سنگین پرداخت سوبسید نیز کاسته شود.

تشکیل این سمینار باشکوه، واقعاً اقدام ضروری و حساسی بوده که امیدوارم تداوم داشته باشد، و برادران هسته خودکفائی در کار اصولی که شروع کرده اند انشاء... موفق باشند.

۴- نگرشی بر وضعیت آرد و نان کشور

(خلاصه مقاله آقای جعفر ایزدیار مشاور محترم هسته)

۱- مقدار نان مورد نیاز سرانه در جیره غذایی پیشنهادی برای مردم کشورهای با شرایط اقلیمی ایران) بر اساس معیارهای سازمان خواربار و کشاورزی جهانی) در صورت مصرف صحیح حدود ۱۰۶ کیلوگرم در سال برآورد می‌شود.

لیکن در عمل بین مقدار نان خریداری شده و نان مصرفی بدلیل وجود ضایعات، تفاوت قابل توجهی وجود دارد، از طرف دیگر عادات غذایی موجب مصرف مقدار بیش از آن حد نیز می‌شود. مقایسه مصرف سرانه نان در دو دهه ۵۰ و ۶۰ نشان دهنده نزولی بودن منحنی در سالهای دهه ۵۰ و صعودی شدن آن در سالهای دهه ۶۰ به دلایل متعدد زیر می‌باشد:

۱-۱- بالا رفتن سطح آگاهی مردم و میل به تغذیه صحیح در دهه ۵۰

۱-۲- رشد درآمد سرانه به میزان ۱۶ درصد در سالهای دهه ۵۰ که متأسفانه در دهه ۶۰ به دلیل جنگ تحمیلی، حصر اقتصادی، کاهش صدور نفت و کاهش قیمت آن، درآمد سرانه رو به کاهش نهاده است. با توجه به رابطه معکوس بین میزان درآمد و مقدار مصرف نان در سالهای دهه ۶۰ مصرف نان افزایش یافت.

۱-۳- اثر جانشینی: با بالاتر رفتن شاخص قیمت برنج نسبت به شاخص قیمت نان در سالهای دهه ۶۰ سال به سال جایگزینی برنج با نان رو به افزایش بوده است.

۲- افزایش ضایعات نان: این ضایعات در سالهای اخیر به دلایل مختلف زیر رو به افزایش بوده است:

۱-۲- ارزانی نسبی نان: سهم هزینه نان، در مجموع هزینه مواد خوراکی خانوار از ۱۷ درصد (سال ۱۳۵۱) به ۳/۷ درصد (سال ۱۳۶۷) کاهش یافته است که دلیل آن افزایش قیمت سایر مواد خوراکی و تثبیت نسبی قیمت نان بوده است، در نتیجه چون سهم کمتری از درآمد خانوار صرف خرید نان می‌شد حساسیت در برابر دورریز نان رو به کاهش نهاد.

۲-۲ بعد (وسعت) خانوار: بعد خانوار از رقم ۵/۱۲ نفر (سال ۱۳۵۱) به ۴/۸۸ نفر (۱۳۶۴) کاهش یافته که دلایل آن رشد نرخ مهاجرت، صنعتی شدن جامعه، گسترش تأمین اجتماعی و غیره بوده است.

با کمتر شدن صرفه جوئی‌های ناشی از مقیاس، مقدار مصرف (خرید نان) نیز در اثر این عامل افزایش پیدا کرده است.

۳-۲ افزایش قیمت ضایعات نان: چون معمولاً این ضایعات جمع آوری شده و به مصرف خوراک دام می‌رسد، با افزایش قیمت انواع خوراک دام قیمت ضایعات نان نیز افزایش یافته است و درآمد بیشتر حاصل از دورریز نان، حساسیت خانواده نسبت به این امر ناپسند را از بین برده است.

۴-۲ یکی از مهمترین دلایل افزایش ضایعات، نامرغوب شدن نان‌های تولیدی به دلایل زیر است.
- عدم امکان تدارک گندم‌های خوب و تمیز برای تهیه آردهایی با کیفیت یکنواخت و مطلوب به دلیل برقراری روش انحصار

- کاهش امکان استفاده از مهارت و تخصص در تولید نان (استفاده از کارگران بی تجربه، تلاش برای افزایش سرعت کار و کاهش هزینه‌ها یا استفاده از ماشین‌های ناقص، کوچک کردن ابعاد نان)
- کاهش دقت در تهیه صحیح خمیر و پخت نان و عدم وجود انگیزه برای کسب رضایت مشتریان در شرایط یارانه‌ای و انحصار.

در ابتدای آن چگونگی برگزاری سمینار شرح داده شده و ضمن آن تأکید گردید که از بین ۴۰ مقاله مورد بررسی در کمیته علمی تعداد ۱۲ مقاله برای ارائه در سمینار پذیرفته شد که دو فقره آن از خارج فرستاده شده بودند. تعداد ۴ حلقه فیلم نیز به منظور ارائه تکنولوژی‌های جدید در صنایع آرد و ماکارونی به تناسب مقالات مربوطه به نمایش درآمد که مورد توجه و استقبال زیاد حضار واقع شد (و همین سرآغازی بود برای کلیه اقدامات بعدی در جهت سرمایه‌گذاری و ورود آن تکنولوژی‌های جدید به کشور و ایجاد تحولات گسترده‌ای در صنعت ماکارونی).

از بین ۹ بند قطعنامه که در آنها نظرات ابراز شده در سمینار در مورد مسائل مختلف صنعت مورد جمع بندی قرار گرفته است مانند تجهیز و نوسازی کارخانه‌های آرد، کاهش عاملیت بخش دولتی و آزادسازی صنعت، تأمین نیروی انسانی متخصص، ساخت ماشین آلات استاندارد صنایع آرد و نان در داخل کشور، فعال نمودن بخش تحقیق و توسعه در کارخانه‌ها و غیره، در بند ۶ آن به ویژه درباره مسائل مورد توجه در این مبحث، به شرح زیر اظهار نظر شده است:

" با توجه به اینکه روش فعلی تولید نان‌های مسطح سنتی توسط واحدهای کوچک نانوائی به خصوص در شهرهای پر جمعیت، نارسا و موجب بروز مشکلات متعددی از جمله افزایش فوق‌العاده ضایعات می‌باشد، لذا توصیه می‌شود بر اساس بررسیهای جامع موسسات تحقیقاتی و دانشگاهی برنامه‌های دقیقی در جهت تولید انواع نان سنتی به روش‌های پیشرفته صنعتی و همچنین تغییر الگوی مصرف به سمت نان‌های حجیم و استفاده از مواد غذایی جانشین مانند ماکارونی انجام شده و موجبات اجرای آنها فراهم گردد."

اجلاس تخصصی نان

انستیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع غذایی کشور

هدف‌های این اجلاس که از تاریخ ۲۹ تا ۳۱ شهریور سال ۱۳۷۳ برگزار گردید عبارت بودند از:

۱- شناسایی مسائل مؤثر در وضع نان از ابعاد مختلف اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و ارائه راه‌حل‌ها و پیشنهادهایی برای اصلاح آنها

۲- بررسی امکانات صنعتی کردن نان کشور، و انتخاب الگوها و روش‌های مناسب برای تولید صنعتی و

سنتی نان

۳- تهیه گزارش فنی جامع درباره چگونگی اصلاح وضع نان کشور برای ارائه به مسئولان

کارشناسان و مسئولان هسته در تمام مراحل اجلاس همکاری و مشارکت داشتند، و از بین ۲۲ مقاله مطرح شده، دو مقاله به آنان تعلق داشت.

علاوه بر آن در جلسات کمیته پیگیری قطعنامه، که به مدت حدود سه ماه تشکیل می‌شد تا گزارش نهایی همراه با طرح پیشنهادی به مسئولان کشور را تهیه نماید، تنها طرحی که ارائه و مبنای مذاکرات کمیته واقع شد متعلق به هسته بود، آن طرح متعاقباً به ریاست جمهوری تقدیم گردید که در جلسه ملاقات اعضای کمیته پیگیری با رئیس جمهوری (وقت) رئیس طرح پیشنهادی توسط مسئولان هسته تشریح و مذاکراتی نیز انجام شد.

طرح مذکور متعاقباً در نهاد ریاست جمهوری، با حضور کارشناسان و نمایندگان عالی رتبه سازمان‌های ذیربط و همچنین نمایندگان هسته، مورد بررسی‌های جامع‌تری قرار گرفته و به سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی ارسال گردید تا طبق دستور مقام ریاست جمهوری در شورای اقتصاد مطرح شده و در صورت تصویب، موجبات اجرای آن فراهم گردد. که البته از مراحل بعدی آن اطلاعی در دست نیست.

خلاصه طرح پیشنهادی توسط هسته

الف- برنامه کوتاه مدت

با توجه به اینکه بازگشت به فعالیت کاملاً آزاد در تمام زمینه‌های مربوط به گندم- آرد- نان، در یک مرحله امکان‌پذیر نیست، ناگزیر باید راه‌حل‌های تدریجی و مرحله‌ای را مورد توجه قرار داد به شرح زیر:

۱- دولت با تعیین یک نرخ پایه برای گندم (همان نرخ خرید تضمینی)، معاملات خرید و فروش آن را آزاد اعلام نماید.

۲- به استثنای آرد مورد مصرف در نانوائی‌های سنتی، به سایر انواع آردها (صنفی- صنعتی)، که حدود یک میلیون تن برآورد می‌شود، یارانه‌ای تعلق نگیرد، طبعاً قیمت فرآورده‌های مربوط نیز تابع شرایط رقابتی و بازار آزاد خواهد بود.

کارخانه‌های آرد نیز گندم مورد نیاز را برای تهیه این آردها، از بازار داخل یا واردات تأمین خواهند کرد.

۳- گندم مورد نیاز برای تهیه آرد خبازی (یارانه‌ای) توسط دولت تأمین می‌شود که نانوائیان با مراجعه به شوره‌های آرد و نان، کارخانه مورد نظر را انتخاب نموده و سهمیه آرد خود را به قیمت تعیین شده خریداری می‌نمایند.

۴- برای انواع نان سنتی (به استثنای سنگک که تقریباً حاوی همه پوسته گندم است) یک نوع آرد یکنواخت از نظر سبوس‌گیری در حدود ۱۵ درصد مصرف شود، که از یک طرف کیفیت بیشتر انواع نانها را افزایش می‌دهد. و از طرف دیگر مشکل موجود درباره آرد ستاره، و انتقال غیرمجاز آن برای مصارف صنفی-صنعتی را رفع می‌کند.

۵- در سراسر کشور آزاد بودن تاسیس نانوائی آزادپزی اعلام شود و حتی نانوائی‌های موجود با کسب موافقت شورای آرد و نان محل، بتوانند آزادپز شوند و سهمیه دولتی آنها هم تا مدتی، از نظر احتمال انصراف از آزادپزی، محفوظ بماند.

منظور از آزادپزی، استفاده از آرد به قیمت واقعی (غیریارانه‌ای) است، که نان‌ها با حداکثر دقت و کیفیت بالا پخته شده و به صورت رقابتی در اختیار خریداران اینگونه نان‌ها قرار گیرد. بالا بردن تدریجی درجه استخراج آرد یارانه‌ای تا حدود ۹۰ درصد، می‌تواند عامل دیگری برای گرایش بیشتر به سوی نان‌های آزاد باشد.

ب- برنامه بلندمدت - حل بنیادی مسائل نان

که مستلزم انجام پژوهش‌های لازم در زمینه‌های زیر می‌باشد:

- بررسی مسئله انحصار و ارائه راهکارهای مناسب برای اصلاح یا حذف آن
- بررسی همه جانبه مسئله یارانه نان، و راه‌های هدفمند ساختن و بهینه‌سازی آن
- بررسی مسائل مربوط به الگوی مصرف نان و چگونگی انجام تغییرات احتمالی مورد پذیرش جامعه به سمت نان‌های جدید و صنعتی
- انجام بررسی‌های لازم درباره چگونگی ایجاد تحول در تبدیل تدریجی یا سریع نانوایی‌های سنتی به واحدهای صنعتی، با تجزیه و تحلیل مشکلات گذشته و علل تعطیل شدن کارخانه‌های سابق
- برنامه‌ریزی درباره ارائه آموزش‌ها در سطوح مختلف، از زمینه‌های تخصصی واحدهای آرد و نان گرفته، تا اقشار گوناگون مصرف‌کنندگان

نگرشی بر اهمیت موارد مصوب مربوط به آرد و نان

در قانون بودجه کل کشور - سال ۱۳۷۷

مهندس محمد سمیعی

دهمین کنگره صنایع غذایی ایران - ۱۹ تا ۲۱ آبان ۱۳۷۷

خوشبختانه ضمن تبصره ۵ قانون بودجه کل کشور در سال ۱۳۷۷، موارد متعددی به تصویب مجلس محترم شورای اسلامی رسیده است که اجرای آنها می‌تواند به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، بخشی از مشکلات مربوط به نظام گندم - آرد - نان را انشاء... حل نماید. زمینه‌های کلی این مصوبات را می‌توان حول سه محور اصلی زیر تقسیم‌بندی کرد.

اول - زمینه‌های مطالعاتی و تحقیقاتی

به موجب بند ۲ - سازمان برنامه و بودجه موظف شده است با همکاری ... برای اصلاح ساختار نظام بازار نان، ترغیب مصرف نان حجیم و حرکت به سمت منطقی کردن یارانه نان، طرح جامع مطالعه نان را اجرا نماید.

و طبق بند ۴ - دولت مکلف شده است طرح شناسایی جامعه واجد شرایط استفاده از یارانه در کشور را مطالعه و یارانه پیشنهادی سال ۷۸ را براساس آن به مجلس تقدیم نماید.

دوم - صنعتی کردن تولید نان

در بند (ی) اقدامات تشویقی مختلفی برای احداث واحدهای صنعتی تولید نان در نظر گرفته شده است تا اقدامات اولیه را که بر همین اساس از سال گذشته آغاز گردید، به ثمر برساند. «آئین‌نامه اجرایی آن، همانطوری که مقرر شده بود، هم‌اکنون به تصویب هیئت وزیران رسیده است».

سوم - دیدگاه عدالت اجتماعی و کوشش در برقراری مساوات بین جوامع شهری و روستایی که در این بررسی، همین قسمت سوم مورد تحلیل و بحث بیشتری قرار می‌گیرد.

۱- متأسفانه واقعیت اینست که از اجرای سیاست‌های «انحصار» و «یارانه» در نظام تأمین آرد و نان کشور در طی دو دهه اخیر، که مبتنی بر ارزان نگهداشتن قیمت نان برای مردم، به ویژه مصرف‌کنندگان شهری بود، علیرغم هزینه سنگین آن بر بودجه کشور، نتایج مطلوبی در زمینه‌های زیر بدست نیامده است.

۱-۱- بهم خوردن ارتباط طبیعی و رقابت آزاد در کل سیستم از تولید گندم گرفته، تا جمع‌آوری و نگهداری آن، تولید آرد- پخت نان و بالاخره نگهداری و مصرف آن، که در هر بخش باعث کاهش مسئولیت و نارضایی دست‌اندرکاران شده است.

۲-۱- سخاوتمندی «دولت» در تأمین آرد یارانه‌ای به صورت تقریباً نامحدود، همراه با فقدان انگیزه در نانوایان، به کاهش شدید کیفیت نان انجامیده است.

۳-۱- واکنش طبیعی مصرف‌کنندگان آن بوده است که به علت عدم محدودیت مقدار و ارزان بودن قیمت، از نان‌های نامرغوب مقادیر بیشتری خریداری نمایند تا از آن، قسمت‌های قابل استفاده برای مصرف را جدا و بقیه را به جمع‌کنندگان ضایعات نان تحویل دهند.

۴-۱- واقعیت‌های عینی و برآوردهای تقریبی، موبد عظمت فاجعه (ضایعات نان) از دیدگاه‌های اقتصادی، بهداشتی و اعتقادی است. زیان اقتصادی آن به حدود ۲۵۰ میلیارد تومان در سال بالغ می‌گردد.

۵-۱- بار مالی یارانه نان بر بودجه کشور در سال جاری مبلغ ۵۱۲۰ میلیارد ریال است تا با اعمال آن آرد با قیمت تمام شده کیلویی ۸۳۰ ریال، به قیمت کیلویی ۳۰ ریال در اختیار نانوایان قرار داده شود.

۶-۱- به علت افزایش روز افزون هزینه‌های مختلف در نانوایی‌ها، سهم هزینه آرد در قیمت تمام شده نان رو به کاهش است (در حال حاضر حدود ۱۰ درصد) لذا دولت ناگزیر است هر سال افزایش قیمت نان را که موجب نارضایی مردم می‌شود، بپذیرد. یعنی در حقیقت ارزش «خدمت» دولت در تحمل بار مالی یارانه، عملاً در نظر مردم بی‌اثر و خنثی می‌شود.

۲- از همین مرحله، ضرورت نگرشی جدید بر اعمال یارانه، با در نظر گرفتن دو هدف زیر احساس می‌شود:

۱-۲- جلوگیری از اسراف مستلزم آن است که آرد یا نان یارانه‌ای به مقدار منطقی برای مصرف هر نفر یعنی به صورت «سهمیه سرانه» در اختیار مردم قرار گیرد (آنهم برای قشرهای واجد شرایط)، نه به مقدار نامحدود که موجب بی‌توجهی به ارزش والای این نعمات الهی و مصارف نابجای آن برای تغذیه دام و طیور گردد.

۲-۲- با توجه به اینکه بیشتر مشکلات فعلی از مرحله «پخت» نشأت گرفته و نتایج مثبت یارانه را خنثی می‌سازد، لذا بهتر است دولت «خدمت» خود را در مؤثرترین مقطع متمرکز سازد. یعنی مقطع «آرد» که برای مردم نیز تفاوت قیمت آن با بازار آزاد کاملاً ملموس و موجب قدردانی و رضایت باشد.

۳-۲- تحویل سهمیه آرد می‌تواند به صورت عین جنس (برای پخت خانگی معمول در روستاها) باشد یا به صورت حواله آن، که حواله مزبور می‌تواند به صورت هفتگی یا ماهیانه در اختیار ناوای مورد انتخاب صاحب حواله قرار داده شده و توافقی صورت گیرد تا با دریافت دستمزد عادلانه‌ای آن را به نان‌های مرغوب تبدیل و یا نظم معینی برای مصارف روزانه یا هفتگی، به خانواده تحویل دهد. مسلماً برای جذب حواله‌های مزبور، که ماده اولیه اصلی نانوايي‌ها (اعم از نان‌های سنتی دستی یا ماشینی، نان‌های فانتزی و بالاخره واحدهای صنعتی رو به گسترش) را تشکیل خواهد داد. رقابت سالمی از نظر دریافت دستمزد عادلانه‌تر و همچنین تحویل نان‌هایی با کیفیت بهتر، بوجود خواهد آمد.

۳- با توجه به نکات فوق‌الذکر قانونگذاران محترم به عنوان فتح باب برای حل مشکلات نان به صورتی اساسی و ریشه‌ای، در قسمت دوم بند (ز) تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۷۷ چنین تصویب کرده‌اند:

«وزارت بازرگانی موظف است سهمیه آرد روستائیان را به مقدار ۱۵۰ کیلوگرم برای هر نفر با حداکثر قیمت ۱۰۰ ریال برای هر کیلو در روستاها تحویل نماید.»

۳-۱- انشاء... با اجرای موفقیت‌آمیز این مرحله در مورد روستائیان، زمینه برای اجرای مرحله دوم یعنی سهمیه‌بندی آرد شهرنشینان فراهم خواهد شد. آن هم از یک نوع آرد واحد، که برای تهیه نان‌های سنتی مختلف در شهر و روستا مناسب باشد.

زیرا در بند ۱ قسمت الف تبصره مذکور چنین تصویب شده است. «وزارت بازرگانی موظف است در توزیع کالاهای اساسی شامل گندم، قند و شکر و ... به گونه‌ای اقدام نماید که سهم سرانه روستائیان کمتر از اقشار شهری نبوده و قیمت این کالاها نیز در روستاها بیشتر از شهر نباشد.»

بنابراین محدوده‌ای برای سهمیه آرد شهرنشینان هم اکنون مشخص شده است، یعنی مقدار سهمیه سرانه کمتر از ۱۵۰ کیلوگرم و قیمت آن بیش از کیلویی ۱۰۰ ریال.

۳-۲- از نتایج اجرای اقدامات فوق‌الذکر، هدف‌های مذکور در ۲ بند دیگر قانون مورد بحث به شرح زیر نیز عملاً تحقق خواهد یافت:

بند ۲ قسمت الف- درباره اصلاح ساختار نظام بازار نان و حرکت به سمت منطقی کردن یارانه نان

بند ۳ قسمت الف- شناسایی جامعه واجد شرایط استفاده از یارانه نان

۳-۳- زیرا به موازات سامان یافتن تولید نان‌های یارانه‌ای، کلیه واحدهای پخت نان این اجازه و امکان را خواهند داشت تا با فراهم کردن کلیه امکانات، اعم از آردهای مطلوب (به قیمت آزاد)، خمیرمایه و سایر مواد لازم، ماشین‌ها و دستگاه‌های مناسب و بالاخره تخصص و مهارت کارکنان، انواع مختلف نان‌ها را به بهترین کیفیت تهیه و در شرایط رقابتی به خریداران عرضه نمایند.

۳-۴- با این ترتیب اقشار اجتماعی نیز که به دلایل مختلف مانند درآمد زیاد، مصرف نان کم و غیره، علاقمند به تهیه نان از بازار آزاد باشند، خودبخود از طی تشریفات دریافت سهمیه آرد یارانه‌ای صرف‌نظر نموده و به انواع مطلوب نان‌های مورد نظر خود به قیمت آزاد دسترسی خواهند یافت.

۴- با محدود شدن نوع آرد سهمیه‌ای یارانه‌ای به یک نوع با مشخصات معین، حتی برای دولت آسانتر و اقتصادی‌تر خواهد بود که آرد مذکور را به قیمت تمام شده از کارخانه‌های آرد سراسر کشور خریداری نموده و سپس آن را به قیمت یارانه‌ای در اختیار مردم یا نانوایان قرار دهد.

بدین ترتیب در دایره وسیع انحصار دولتی تغییرات عمده‌ای پدید آمده و راه برای انتقال تدریجی کارها و مسئولیت‌ها به بخش خصوصی در بسیاری از زمینه‌ها هموار خواهد شد.

موارد مصوب مربوطه به آرد و نان (ذیل تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۷۷)

۱- وزارت بازرگانی موظف است در توزیع کالاهای اساسی شامل گندم و ... به گونه‌ای اقدام نماید که سهم سرانه روستائیان کمتر از اقشار شهری نبوده و قیمت این کالاها نیز در روستاها بیشتر از شهرها نباشد.

۲- سازمان برنامه و بودجه موظف است با همکاری وزارتخانه‌های ... برای اصلاح ساختار نظام بازار نان، و تشویق و ترغیب مصرف نان حجیم، و حرکت به سمت منطقی کردن یارانه نان، طرح جامع مطالعه نان را اجرا نماید.

۴- دولت مکلف است طرح شناسایی جامعه واجد شرایط استفاده از یارانه در کشور را مطالعه و یارانه پیشنهادی سال ۱۳۷۸ را براساس آن تقدیم مجلس نماید.

بند (ز) وزارت بازرگانی موظف است سهمیه آرد روستائیان را به مقدار ۱۵۰ کیلوگرم برای هر نفر با حداکثر قیمت ۱۰۰ ریال برای هر کیلو در روستاها تحویل نماید.

بند (ی) به منظور بهبود کیفیت و کاهش ضایعات نان، دولت موظف است در سال ۱۳۷۷ برای تولیدکنندگان نان‌های صنعتی و مرغوب، تمهیداتی از قبیل واگذاری زمین به قیمت منطقه‌ای، صدور مجوز ساخت و ساز توسط دستگاه‌های ذیربط، ظرایب مالیاتی و حق بیمه مشابه نان‌های سنتی، تامین حداقل هشتاد درصد سرمایه لازم از محل تسهیلات پیش‌بینی شده در تبصره (۳) این قانون، آرد مناسب و سایر مواد بهبوددهنده نان، و ماشین‌آلات پخت نان استاندارد را فراهم نماید.

دستگاه‌های اجرایی و شرکت‌های دولتی و شهرداری‌ها، حسب مورد، همکاری لازم را با تولیدکنندگان نان‌های ماکول موضوع این بند، به معرفی ادارات کل صنایع و شوراهای آرد و نان فراهم خواهند آورد.

آیین‌نامه اجرایی این بند تا پایان فروردین ماه سال ۱۳۷۷، با پیشنهاد سازمان برنامه و بودجه و وزارتخانه‌های ... به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

راه حلی برای ضایعات نان

مهندس محمد سمیعی

در دهمین کنگره ملی صنایع غذایی ایران که از تاریخ ۱۹ تا ۲۱ آبان در دانشکده فنی دانشگاه تهران برگزار شد، مقالاتی نیز درباره مسائل مختلف (نان) مطرح گردید که در یکی از آنها توسط نگارنده «موارد مصوب مربوط به آرد و نان در قانون بودجه کل کشور در سال ۱۳۷۷» به شرح زیر مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت:

در تبصره ۵ قانون مذکور، ضمن مواد مختلف، سه زمینه اصلی زیر را می توان تفکیک نمود:

۱- اجرای طرح های مطالعاتی و تحقیقاتی - یکی به منظور (اصلاح ساختار نظام بازار نان، تشویق و ترغیب مصرف نان حجیم، و حرکت به سمت منطقی کردن یارانه نان) و دیگری (شناسائی جامعه واجد شرایط استفاده از یارانه در کشور و مبنا قرار دادن آن برای یارانه پیشنهادی سال ۱۳۷۸)

۲- موضوع تولید صنعتی نان و در نظر گرفتن عوامل مشوق برای احداث اینگونه واحدها، که در آن تهیه آئین نامه اجرائی مربوطه تا پایان فروردین سال ۷۷ نیز مورد تأکید قرار گرفته است، که این امر به موقع انجام شد و در نتیجه عملیات احداث این واحدهای صنعتی تولید نان نیز کم و بیش در جریان است.

۳- موضوع تعیین (سهامیه آرد) که در مورد روستاییان به موجب قسمت آخر بند (ز) قانون، چنین تصریح گردیده است: «وزارت بازرگانی موظف است سهمیه آرد روستاییان را به مقدار ۱۵۰ کیلو گرم برای هر نفر با حداکثر قیمت ۱۰۰ ریال برای هر کیلو در روستاها تحویل نماید.»

ضمناً در قسمت ۱ بند (الف) در مورد شهرنشینان نیز قانون مزبور وزارت بازرگانی را چنین موظف نموده است: «وزارت بازرگانی موظف است در توزیع کالاهای اساسی شامل گندم، قند و شکر، روغن نباتی

و برنج به گونه‌ای اقدام نماید که سهم سرانه روستائیان کمتر از اقشار شهری نبوده و قیمت این کالاها نیز در روستاها بیشتر از شهرها نباشد.

شاید برخورد هر یک از ما با موضوع (سه‌می‌بندی) آن هم در مورد (آرد) چندان خوشایند نباشد زیرا در حال حاضر فراوانی (نان) و ارزانی قیمت آن یکی از ویژگی‌های استثنایی کشور ما محسوب می‌شود. لیکن باید ببینیم این موقعیت به چه بهایی و با چه تبعاتی بدست آمده است.

برای ارزان نگهداشتن نان در حال حاضر ظاهراً بیش از ۵۰۰ میلیارد تومان در سال به عنوان (یارانه) پرداخت می‌شود که در حقیقت مبلغ کل آن با در نظر گرفتن عواملی مانند بهای واقعی گندم، هزینه دستگاه‌های اجرائی دست‌اندرکار (انحصار) گندم و آرد و غیره، چند برابر مبلغ مذکور است.

قیمت تمام شده آرد در سال جاری حدود کیلویی ۸۵۰ ریال بوده، لیکن آن را به صورت یارانه‌ای به بهای کیلویی ۴۰ ریال در اختیار ناوایان سنتی شهرها قرار می‌دهند. اما مردم نه تنها چنین تفاوت قابل توجهی را در قیمت نان احساس نمی‌کنند بلکه هر سال شاهد صدور تصویب‌نامه‌هایی هستند که به موجب آنها با افزایش قیمت انواع نان‌ها موافقت می‌شود.

البته دولت در سهم خود که تدارک آرد ارزان برای نانوائی‌ها باشد تغییری نمی‌دهد، ولی مشکل آن است که سهم آرد در قیمت تمام شده نان اینک از ۲۰ درصد بیشتر نیست و ۸۰ درصد دیگر آن تابع ۱۷ تا ۲۰ عامل هزینه‌ای دیگر و از همه مهمتر دستمزد کارگران است که هر سال لاجرم افزایش می‌یابد و به موازات آن برای حفظ تعادل نسبی در اقتصاد ناوایان، دولت ناگزیر به پذیرش این افزایش‌های دوره‌ای در قیمت نان است که خنثی‌کننده یارانه بوده و طبعاً نارضائی مصرف‌کنندگان را نیز به همراه دارد.

ولی اثر جنبی مهمتر نظام یارانه‌ای بر روی عملکرد نانوائی‌ها از نظر (کیفیت) نان‌های تولیدی بوده است که فدای عوامل اقتصادی متعددی شده؛ مانند بکار گماردن کارگران غیرماهر با دستمزد کمتر، بکارگیری ماشین‌های ناقص برای تولید بیشتر، جایگزینی تخمیر طبیعی با مصرف جوش شیرین، عدم رعایت ابعاد و وزن بهینه قرص نان و بالاخره پخت سریع و غیر دقیق نان، که همه این نکات منفی دست

به دست هم داده تا نان‌هایی که به ویژه در ساعات شلوغ در اختیار مشتریان قرار داده می‌شود، قسمتی سوخته و قسمتی خمیر بوده و به علت عدم تخمیر به سرعت بیات شوند. مشتریان نیز اجباراً مقادیر بیشتری از اینگونه نان‌های نامأکول را که ارزان هم هست، خریداری می‌نمایند تا پس از جداکردن قسمت‌های قابل استفاده به صورت تازه، بقیه آنها را دور ریخته و یا به خریداران نان خشک تحویل دهند. متأسفانه مصرف مجدد این نان‌های اکثراً کپک‌زده و فاسد برای تغذیه دام و طیور باعث بروز مشکلات جدی از نقطه نظرهای بهداشتی می‌شود (که یک مورد آن از نظر آلودگی شدید شیر به مواد قارچی سرطان‌زا در کنگره مطرح گردید که بوسیله پاستوریزه کردن یا جوشانیدن آن در حرارت‌های بالا نیز از بین نمی‌رود) و هزینه‌های دارو و درمان ناشی از این امر قابل تصور و برآورد نیست.

در مورد مقدار (ضایعات) فوق‌الذکر آمار دقیقی وجود ندارد و بعضی بررسی‌ها ارقامی تا ۳۰ درصد را نشان داده (که تقریباً معادل کسری گندم در کشور است که بایستی با پرداخت ارز خریداری و وارد شود) زیان هر یک درصد از این ضایعات به مبلغ ۶-۷ میلیارد تومان برآورد شده، ولی اگر سایر هزینه‌های جنبی آن را هم در نظر بگیریم مانند حمل و نقل و نگهداری گندم، هزینه‌های تبدیل آن به آرد و سپس نان، از این مبالغ نیز تجاوز خواهد کرد.

به علت ارزان بودن نرخ گندم داخلی نسبت به قیمت‌های بین‌المللی و همچنین ارزانی بیش از حد آرد و نان، نه تنها با کاهش منزلت و تقدس سنتی این نعمت‌های بزرگ الهی در جامعه روبرو شده و ریخت و پاش‌ها و ضایعات فوق‌الذکر را باعث گردیده‌ایم بلکه شاهد قاچاق مقادیر قابل توجهی از محصولات مذکور به خارج از مرزها در نقاط مختلف کشور نیز هستیم که از نظر اقتصاد ملی ضایعه‌ای مضاعف محسوب می‌شود.

راه‌حل‌ها

همانطوری که در بالا دیدیم در همین قانون بودجه از دولت خواسته شده است تا با اجرای طرح‌های تحقیقاتی، راه‌هایی را برای (شناسائی جامعه واجد شرایط استفاده از یارانه) یا (حرکت به سمت منطقی

کردن یارانه نان) بررسی و ارائه نمایند در بسیاری از کشورها نیز مشکلات برقراری یارانه و سپس راه‌های کاهش یا حذف آن مورد تجربه و آزمایش واقع شده که نشان می‌دهد:

۱- حذف کامل و یکباره یارانه موجب بروز مشکلات اقتصادی، اثرات تورمی و فشار بر گروه‌های کم‌درآمد جامعه شده و با عدالت و امنیت اجتماعی مغایرت دارد.

۲- راه‌هایی برای حذف تدریجی آن وجود دارد تا ضمن کاهش اثرات منفی، بعضی از اثرات مثبت آن در اقتصاد و جامعه حفظ گردد.

۳- راه تخصیص آن به گروه‌های کم‌درآمد جامعه، با تقسیم‌بندی مناطق برحسب درآمد و یا اختصاص آن به نوع خاصی از نان- که این راه‌حل نیز از نظر ایجاد بازار دوگانه، لزوم نظارت دقیق، ایجاد فساد و غیره دارای مشکلات متعدد اجرائی است.

خوشبختانه در کشور ما، دولت کماکان برای تقبل هزینه‌های یارانه نان آمادگی کامل دارد. ولی بهینه‌سازی آن از لحاظ نظام اجرایی ضروری به نظر می‌رسد تا اولاً گروه‌های کم‌درآمد شهری و روستایی به مقدار کافی ولی بدون اسراف از یارانه برخوردار باشند. ثانیاً بخش خصوصی در تولید آرد و نان به صورت آزاد، فعالیت گذشته خود را که توأم با رقابت و احساس مسئولیت بوده است به تدریج باز یابد تا سایر گروه‌ها که درآمدهای کافی و مصرف نان کمتری دارند، به نان‌های مطلوب خود دسترسی پیدا کرده و تدریجاً از شمول یارانه انصراف حاصل نمایند. مسلماً موارد قانونی فوق‌الذکر با توجه به همین نکات به تصویب نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی رسیده است و تعیین مقادیر (سه‌میه آرد) چه برای روستاییان و چه برای شهرنشینان نیز با توجه به واقعیت‌های آماری انجام شده است که احتمالاً در حین اجرا مقادیر مذکور مورد اصلاح و تجدید نظرهای لازم قرار خواهد گرفت.

از نظر اجرائی نیز شاید دریافت سه‌میه آرد توسط روستاییان غیرعادی جلوه نکند زیرا از یک طرف تهیه نان خانگی هنوز از عادات روزمره بسیاری از خانوارهای روستایی و عشایر کوچنده محسوب می‌شود و از طرف دیگر نانوایی‌های احداث شده در روستاهای بزرگ می‌توانند در برابر دریافت دستمزی عادلانه،

آرد متعلق به هر خانوار را به صورت منظم روزانه یا هفتگی و غیره به نان تبدیل نموده و به آنان تحویل دهند.

گو اینکه در مورد بسیاری از شهرنشینان ممکن است انطباق با روش‌هایی مشابه آنچه درباره روستائیان گفته شد به آسانی صورت گیرد ولی مسلماً اجرای هر مرحله بایستی همراه با بررسی‌های کارشناسی، برنامه‌ریزی‌های دقیق و اجرا در سطح آزمایشی و (پایلوت) باشد که به علت حساسیت امر و لزوم قاطعیت، شاید تشکیل سازمانی مانند ستاد بسیج اقتصادی را ضروری سازد.

به هر حال بزرگترین مزیت روش (سه‌می‌بندی آرد) تقابل آن با فرهنگ (اسراف) و بازگشت اعتقاد مردم به تقدس گندم، آرد و نان خواهد بود که طبعاً مشکل ضایعات را به سرعت حل خواهد کرد. سبک شدن بار دولت از اعمال (انحصار) و رهایی از افزایش مستمر و کم اثر (یارانه) از مزایای دیگری است که فعال شدن بخش خصوصی در کلیه زمینه‌ها به ویژه همزمان با صنعتی شدن تولید نان را به همراه خواهد داشت.

نظرات جناب آقای کریمی نوری

(رئیس اسبق سازمان غله کشور به مدت ۸ سال)

در مورد اصلاح وضع نان از جهات مختلفی اظهارنظر می‌شود؛ برخی به بهداشتی کردن فضای نانوائی‌ها، گروهی به ماشینی شدن تولید نان و عده‌ای بر واقعی شدن قیمت نان، تأکید دارند. از طرفی برخی کارشناسان نیز عامل مشکلات موجود را ارزانی فوق‌العاده قیمت آرد یارانه‌ای می‌دانند و معتقدند اگر این اشکال رفع گردد، بقیه امور به خودی خود اصلاح می‌گردد. ولی پیشنهاد اجرایی در مورد بهینه کردن وضع نان مستلزم یک جامع‌نگری سیاسی به منظور تمشیت کلی امور مردم است.

اشکالات شیوه پرداخت یارانه نان در ایران

۱- در چرخه تولید

گندم به امانت تحویل آسیابان می‌شود تا با رعایت فرمول‌های پیچیده‌ای (از نظر درصد سبوس‌گیری، درصد افت، مقدار رطوبت و غیره) آن را به ۲-۳ نوع آرد معین تبدیل نماید و در برابر حواله به نانوا تحویل دهد.

در این بخش ضوابط و مقررات یکسان در مورد گندم‌های متفاوت، مشکلات کنترل و بازرسی و تسویه حساب، بستری نامناسب و فسادانگیز، اشکالات کار هستند.

۲- تفاوت قیمت آرد یارانه‌ای که حدود $\frac{1}{25}$ قیمت واقعی بوده و حتی کمتر از قیمت کاه و سبوس است، اتهاماتی معقول ولی غیر مستند را بر تولیدکنندگان آرد وارد می‌سازد.

۳- تحویل گیرنده آرد قشر زحتمکش نانواست که امکانی برای آزمایش کیفیت آرد تحویلی ندارند و تعلل خود در فرآوری خمیر و نان، یا توجه عدم مراقبت در تولید نان مرغوب را نامطلوب بودن کیفیت آرد توصیف می‌کنند.

۴- قیمت‌گذاری بر روی نان توسط دولت با اهتمام به ارزانی قیمت نان است نه مطلوبیت کیفیت. این روش حرفه‌ناوایی را غیراقتصادی کرده و انگیزه‌ایست برای انواع تخلف‌ها و خام‌فروشی آرد، در بین برخی از نانوایان، به ویژه مستأجرها، که به مرور زمان به یک فرهنگ غلط تبدیل شده است.

۵- قیمت نان برای مصرف‌کننده متناسب با هیچ کالای مصرفی دیگر نیست. این ارزانی افراطی باعث تغییر رفتار مصرف‌کننده می‌شود، که نه تنها اهمی در مصرف لازم و متناسب نمی‌شود، بلکه جایگزین بسیاری از کالاهای مصرفی دیگر نیز می‌شود.

وقتی که این قیمت ارزانتر از قیمت سبوس و گاه باشد، به مصرف دام و طیور هم می‌رسد. استمرار پرداخت یارانه برای این کالای استراتژیک و اساسی ضرورت دارد، زیرا حذف یارانه کمکی به بودجه دولت نمی‌کند، بلکه ضمن تحمیل غیرمستقیم همان مبلغ بر بودجه، تنش‌ها و نابسامانی‌های اجتماعی-سیاسی را به دنبال خواهد داشت.

برخی کارشناسان به اقتضای مفهوم یارانه، که نوعی مالیات منفی برای قشر آسیب‌پذیر جامعه است معتقد به تفکیک مردم به دو دسته دارا و نادار هستند که نادارها باید از یارانه استفاده نمایند. از نظر اجتماعی این نگاه تحقیرآمیز است و چون منبع پرداخت یارانه بیت‌المال است، باید باسویه تقسیم گردد. طرح اصلاح ساختار یارانه فقط به اصلاح شیوه پرداخت یارانه اهتمام دارد، با سه شیوه که هیچکدام خوب مطلق نیست و به واقعیات توجه دارد نه حقیقت

هدف‌ها:

- ۱- واقعی شدن قیمت گندم، آرد و نان در عرصه مبادلات، بدون حذف یارانه
- ۲- حذف پدیده قاچاق گندم و آرد، و از بین بردن انگیزه فساد و گناه در زمینه آرد و نان
- ۳- بهبود کیفیت آرد و نان تولیدی
- ۴- حذف انحصار و ایجاد زمینه‌های رقابت در همه مراحل تولید

۵- افزایش زمینه مصرف سایر کالاهای جایگزین مانند سیب‌زمینی و برنج که نیاز به سیلو، آسیاب و نانوائی ندارند.

۶- کاهش هزینه‌های متولی‌گری و کنترلی دولت

۷- صرفه‌جویی در مصرف گندم کشور در حدود ۲۰ درصد، که به صورت ضایعات هدر می‌رود.

روش‌های پیشنهادی

۱- پرداخت یارانه به صورت نقدی به مردم

۲- سهمیه‌بندی آرد بر حسب مصرف سرانه- به صورت کوپن که دارنده کوپن هم می‌تواند آرد را تحویل بگیرد، مانند عشایر و روستائیان، و یا در شهرهای کوچک، که مردم هم امکان پخت نان را دارند و هم کیفیت نان آنها بهتر از نانوائی‌هاست. ضمناً می‌توانند با تحویل کوپن آرد به نانوائی منتخب خود، نان با طبع مطلوب را به صورت تدریجی تحویل بگیرند.

با این شیوه مردم صاحب کالا بوده و به اختیار خود به معامله و معاوضه می‌پردازند، نه اینکه مانند وضع فعلی نانو با داشتن سهمیه آرد، صاحب اختیار بوده و مشتریان در برابر تحویل نان‌های با کیفیت بد حق اعتراض نداشته باشند.

این شیوه توافق با نانو و همچنین پخت دستمزدی، در بسیاری از مناطق ایران سابقه داشته است. در برخی از کشورها نیز رواج داشته و موفق بوده است.

۳- در این روش می‌توان کالایی مانند برنج را جایگزین آرد و نان نمود، که البته مستلزم تغییر الگوی تغذیه جامعه بوده و دارای مشکلات متعددی است.

در مورد هدف شماره ۳ یعنی بهبود کیفیت آرد و نان تولیدی، باید توجه داشت که اولاً از نظر آرد، با حذف دخالت دولت، بازار کاملاً رقابتی بین کارخانه‌های آرد ایجاد می‌شود تا با خرید گندم‌های مناسب، اختلاط صحیح و کاربرد تخصص و تکنولوژی، به صورت رقابتی انواع آردهای مرغوب (از نظر درصد سبوس‌گیری، مقدار پروتئین، گلوتن و غیره) را تولید و نانوائیان بیشتری را برای خرید آنها جذب نمایند.

ثانیاً نانویان، اعم از سنتی و صنعتی، ناگزیر به تهیه بهترین نان‌ها، از نظر کاربرد آرد (سفید، نیمه سبوس‌دار یا آرد دانه کامل)، رعایت کامل تخمیر و عمل‌آوری خمیر و بالاخره پخت آن در بهترین شرایط (در تنور، انواع فر و یا به صورت صنعتی) خواهند بود.

کارت نان، راهکاری برای خروج از بحران

مصاحبه^۱ - با آقای کرمی رئیس اتحادیه نان‌های حجیم و نیمه حجیم

این گروه از تهیه‌کنندگان نان‌های (نیمه صنعتی) از سال ۱۳۸۰ از اتحادیه نانوایان جدا شده و تشکل مستقلی را تشکیل داده‌اند.

در مورد بهینه‌سازی یارانه نان، که مبلغ آن در سال جاری حدود ۳۷ هزار میلیارد ریال است، نظرات گوناگونی وجود دارد. ولی اگر آن را به افراد و اقشار جامعه اختصاص بدهند. نابسامانی‌ها بسیار کمتر خواهد شد و ارتقای کیفیت نان و کم شدن ضایعات محقق می‌شود.

یکی از راهکارها برای رسیدن به آن هدف، صدور «کارت نان» برای هر نفر است. از طرف دیگر می‌توان در هر نانوائی یک دستگاه «کارت‌خوان» قرار داد. بدین ترتیب در تهیه نان، که نخستین کالای سبد هر خانوار ایرانی است، نظمی ایجاد خواهد شد، و با ایجاد رقابت در بین نانوایان، هر واحد که نان‌هایی با کیفیت بهتر عرضه نماید، از فروش بیشتری برخوردار خواهد شد.

ما از طرف اتحادیه خود، این راه حل را به وزارت مسئول پیشنهاد کرده‌ایم.

معمولاً در هر یک از واحدهای نانوائی سنتی، که ۹۳ درصد بخش‌های تولیدی نان را در کشور ما دربر می‌گیرند، تبدیل مقدار معینی از سهمیه آرد روزانه به نان هدف اصلی است و چون در این عرصه رقابت وجود ندارد، برای بالا بردن کیفیت نان‌های تولیدی نیز کوشش و دقتی مبذول نمی‌شود، و در نتیجه نامناسب بودن کیفیت، بخش عمده‌ای از نان‌های خریداری شده توسط مشتریان قابل مصرف نبوده و به صورت ضایعات درمی‌آید که متأسفانه کشور ما از نظر ضایعات نان شاید در رتبه نخست جهانی قرار داشته باشد. البته در نان‌های حجیم وضع بهتر است زیرا در مرحله تهیه خمیر تا پخت نان زمان بیشتری صرف می‌شود و استاندارد بودن روش تولید و استفاده از حرارت غیر مستقیم موجب بهتر شدن کیفیت و سالم‌تر بودن آن می‌شود.

در حال حاضر تولید نان‌های مزبور در تهران حدود ۷ درصد و در کل کشور تنها ۳ درصد است.

^۱ فصلنامه پخت نان و شیرینی، شماره ۱ شهریور ۱۳۸۶

مصوبات شورای غذا و تغذیه کشور برای بهبود وضعیت آرد و نان

در جلسه مورخ ۱۳۸۲/۴/۷

پس از برگزاری سمینار انستیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع غذایی کشور در تاریخ ۱۳۸۰/۵/۲۸ موضوع بررسی وضعیت گندم، آرد و نان، و راهکارهای بهبود آن، به کمیته هماهنگی تخصصی تحقیقات ارجاع گردید. سپس کمیته مزبور نیز انجام امر را به گروهی به نام (گروه کار گندم، آرد و نان) محول نمود، که نمایندگان هسته نیز در آن عضویت داشتند. با تشکیل جلسات و حدود ۱۱۰۰ ساعت کار کارشناسی طی حدود یک سال، گزارش تحلیلی گروه کار تکمیل و به کمیته هماهنگی تقدیم گردید. سرانجام گزارش امر به دبیرخانه شورای غذا و تغذیه کشور ارسال و به شرح زیر مورد تصویب نهایی واقع شد.

الف - وزارت جهاد کشاورزی

۱- تشکیل مجمع ملی گندم ایران (Iranian Wheat Board)

۲- اجرای برنامه‌هایی برای استفاده بهینه از منابع موجود آب و خاک جهت توسعه کشت و افزایش

عملکرد گندم

۳- کوشش در انتخاب واریته‌های پرمحصول گندم با کیفیت مناسب برای نان و ماکارونی

۴- فراهم نمودن امکان کاربرد روش‌های زراعی و مدیریت مصرف کودهای شیمیایی

۵- ادامه پژوهش‌های به‌نژادی در جهت دستیابی به ارقام پرمحصول گندم و مقاوم به تنش‌های زنده و

غیرزنده

۶- ادامه پژوهش‌های به‌زراعی به منظور تعیین نیازهای زراعی و شرایط بهینه بررسی ارقام

۷- انجام تحقیقات کیفی به منظور دستیابی به روش‌های ارتقاء کیفیت ارقام داخلی

۸- بررسی در زمینه روش‌های ذخیره‌سازی غلات و طراحی انبارهای مختلف

۹- بررسی درباره روش‌های اختلاط منطقه‌ای و طراحی روش‌های حمل و نقل و اختلاط گندم‌های

تولیدی

۱۰- بررسی به منظور تعیین بهینه افزایش مقدار سبوس در فرمولاسیون انواع نان‌های مسطح، نیمه

حجیم و حجیم

۱۱- ادامه تحقیقات به منظور حفاظت زراعت گندم در برابر عوامل خسارت‌زا (آفت‌ها، بیماری‌ها و

علف‌های هرز)

۱۲- انجام بررسی درباره تکنولوژی برداشت و مسائل پس از برداشت

۱۳- انجام تحقیقات به منظور تولید گندم‌های غنی‌شده و غنی‌سازی آرد

۱۴- اعلام نظر درباره واردات و استفاده از گندم‌های تراریخته (از نظر ژنتیک)

۱۵- انجام بررسی‌های بیوتکنولوژی در عرصه گندم

۱۶- بررسی پیشنهاد‌های خرید گندم داخلی بر حسب کیفیت

ب- وزارت بهداشت

۱- موظف نمودن سیلوها به فعال‌سازی سیستم‌های بوجاری گندم

۲- تعیین میزان مصرف نان در سبد مطلوب غذایی و آگاه نمودن مصرف‌کنندگان نسبت به فواید

مصرف مواد غذایی جایگزین نان

۳- موظف نمودن نانوایان به استفاده از مخمر یا سایر بهبوددهنده‌های مجاز، با به کار بستن روش‌های

تشویقی و تنبیهی

۴- آگاه نمودن مصرف‌کننده نسبت به روش‌های درست و علمی بسته‌بندی، نگهداری و مصرف نان از

طریق رسانه‌ها

۵- پژوهش در زمینه روش‌های بهینه تولید، فرآوری، بسته‌بندی و عرضه نان

۶- اجرای استانداردهای تدوین شده آرد و پیگیری برای تدوین سایر استانداردهای ضروری

۷- پیگیری موضوع آموزش نیروی انسانی ماهر در زمینه تولید انواع نان

۸- تدوین ضوابط فنی و بهداشتی برای مراحل مختلف صنعت نان کشور

۹- تهیه الگوی مناسب و بهداشتی برای تولید هر یک از انواع نان

۱۰- پیشنهاد و اجرای برنامه‌های ارتقای کیفیت تغذیه‌ای انواع نان، از جمله میزان سبوس‌گیری و

غنی‌سازی

ج- وزارت صنایع و معادن

۱- اطلاع‌رسانی به منظور تصمیم‌گیری بهینه در سرمایه‌گذاری، به متقاضیان احداث کارخانه آرد، با

توجه به عدم اولویت در این زمینه

۲- تشویق مدیران کارخانه‌های آرد و مسئولان تولید به طی دوره‌های تخصصی و ارتقای دانش فنی به

منظور بهبود کیفیت تولید

۳- اعطای تسهیلات به سازندگان ماشین‌های فرآوری خمیر و پخت نان‌های صنعتی

۴- حمایت از پژوهش‌های لازم برای طراحی بسترهای حرارتی مناسب برای پخت انواع نان‌های

صنعتی

۵- حمایت از طرح‌های تحقیقاتی به منظور مدلینگ فرایند عمل‌آوری خمیر و پخت نان‌های صنعتی و

طراحی ماشین‌های پروسه تولید

موسسه استاندارد

۱- پیگیری و اقدام درباره بازنگری و تکمیل استاندارد آردها

۲- تهیه استاندارد ماشین‌های فرآوری خمیر، پخت و بسته‌بندی نان

د- همکاری‌های چند بخشی

- حمایت از تشکیل مجمع ملی گندم ایران

- پیشنهاد قیمت خرید گندم داخلی براساس کیفیت، نظارت دقیق بر کیفیت گندم‌های وارداتی

براساس استانداردها

- کاهش تصدی‌گری دولت در خرید گندم، واگذاری انجام آن به کارخانه‌ها

- برگزاری دوره‌های آموزش پخت صحیح نان، فراگیری استفاده از مخمر و سایر بهبود دهنده‌های مجاز، تعیین روش‌های موثر کنترل و ارزیابی نانوایان
- ایجاد تسهیلات بوجاری و ذخیره‌سازی اولیه در مراکز خرید گندم
- بررسی ساز و کارهای تعدیل و هدفمند کردن یارانه نان متناسب با سبد مطلوب غذایی
- فراهم نمودن امکانات لازم به منظور اختلاط مناسب گندم
- ترغیب کارخانه‌های آرد به خرید گندم، و خرید تضمینی آرد مورد نیاز بخش نان از کارخانه‌ها
- براساس کیفیت (حذف نظام امانی و کارمزدی)
- ایجاد تمهیدات لازم جهت بهبود تکنولوژی تولید نان، افزایش تولید نان‌های حجیم و نیمه حجیم، توسعه تحقیقات و آموزش‌های تخصصی
- بازنگری نظام فعلی اختصاص سهمیه آرد به نانوایان و تخصیص سهمیه براساس ظرفیت واقعی واحدها، فاصله از واحدهای مجاور و وجود تقاضا

طرح ساماندهی بازار گندم، آرد و نان

موضوع مصوبه شماره ۱۱۸۳/ت/۳۰۸۲۶ هیئت وزیران مورخ ۱۳۸۳/۴/۱۳

ماده ۱- برای ترغیب کشاورزان به تولید گندم‌های مرغوب‌تر، با پیشنهاد وزارت بازرگانی و تصویب شورای اقتصاد، قیمت تضمینی گندم در دامنه ± 15 درصد قیمت مصوب در سال ۱۳۸۴ طی سه سال اعمال می‌گردد.

ماده ۲- وزارت بازرگانی موظف است با همکاری وزارتخانه‌های صنایع و معادن، جهاد کشاورزی، کشور، و سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، ظرف سه ماه از ابلاغ این تصویب‌نامه در چارچوب یک طرح اجرایی، آثار و تبعات و روش‌های اجرایی لازم برای استقرار نظام خرید آرد از کارخانجات بر حسب کیفیت، و تبدیل نظام امانی-کارمزدی آسیابانی، به نظام رقابتی را بررسی و پیشنهادهای لازم را جهت تصویب به مراجع ذیصلاح ارائه نماید.

ماده ۳- به منظور کاهش تصدی دولت در بازار گندم، دستگاه‌های اجرایی موظفند تمهیدات قانونی و اجرایی لازم برای واگذاری تدریجی خرید داخلی و واردات گندم از سال ۱۳۸۳ به بخش غیردولتی را فراهم نمایند.

دستگاه‌های اجرایی ذیربط مجازند منابع مالی و تسهیلات اعتباری پیش‌بینی شده برای خرید داخلی و واردات گندم را، متناسب با برنامه خرید و واردات، در اختیار متقاضیان بخش غیردولتی قرار دهند.

ماده ۴- وزارت بازرگانی موظف است راهکارهای اجرایی عرضه آرد به قیمت تمام شده، به ناوهای متقاضی موجود و یا متقاضیان ایجاد ناوایی به منظور پخت و عرضه انواع نان به صورت آزاد، را تنظیم نماید و پس از تصویب شورای موضوع ماده ۲۵ این تصویب‌نامه به اجرا بگذارد.

ماده ۵- وزارت بازرگانی موظف است با در نظر گرفتن امکانات موجود کشور، طرح جامع مطالعاتی مکان‌یابی ایجاد و توسعه سیلوه‌های گندم، انبارهای محلی و نگهداری موقت گندم در مزرعه را تهیه نماید.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است در چارچوب امکانات کشور، منابع مالی لازم برای مطالعه و ساخت سیلوهای گندم، انبارهای گندم توسط بخش دولتی و همچنین پرداخت مابه‌التفاوت نرخ سود تسهیلات اعطایی به بخش غیردولتی را که به این امر مبادرت می‌ورزند، در بودجه‌های سنواتی منظور نماید.

ماده ۶- در راستای واگذاری خرید داخلی و واردات گندم به بخش غیردولتی، وزارت بازرگانی موظف است نسبت به ایجاد و توسعه امکانات ذخیره‌سازی گندم با در نظر گرفتن میزان ذخیره استراتژیک، فصل برداشت گندم تولید داخلی و طرح مکان‌یابی، با اولویت مشارکت مالی، مالکیت و مدیریت بخش غیردولتی اقدام نماید. به منظور تشویق بخش غیردولتی در این زمینه، تسهیلات اعتباری با نرخ ترجیحی به بخش غیردولتی پرداخت خواهد شد. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است اعتبارات مورد نیاز برای اجرای این ماده را در چارچوب امکانات کشور، در بودجه‌های سنواتی منظور نماید.

ماده ۷- به منظور جلب مشارکت بخش غیردولتی در امر انبارداری گندم، وزارت بازرگانی مجاز است نسبت به واگذاری استیجاری سیلوهای دولتی و یا اجاره انبارهای بخش غیردولتی، حسب مورد اقدام نماید. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است اعتبار مورد نیاز را در چارچوب امکانات کشور در بودجه‌های سنواتی منظور نماید.

ماده ۸- به منظور تشویق کشاورزان به ایجاد انبارهای گندم، وزارت بازرگانی مجاز است به ازای هر ماه نگهداری گندم (از زمان برداشت تا زمان تحویل، متناسب با شرایط منطقه‌ای) توسط کشاورزان تا یک و نیم درصد قیمت خرید را به عنوان حق انبارداری به کشاورزان پرداخت نماید.

ماده ۹- وزارت بازرگانی موظف است برای بازسازی و روزآمد نمودن سیستم بوجاری گندم با کیفیت مناسب در سیلوها و انبارهای دولتی، اقدام کند و تمهیدات لازم برای اقدام مشابه توسط بخش غیردولتی را فراهم نماید.

سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است اعتبار مورد نیاز برای اجرای این ماده و همچنین افزایش خرید گندم از منابع داخلی را در چارچوب امکانات کشور در بودجه سال ۱۳۸۴ در سال‌های بعد پیش‌بینی نماید.

ماده ۱۰- وزارت بازرگانی موظف است تسهیلات لازم را به منظور بهبود کیفیت آرد فراهم نماید که این امر می‌تواند از طریق اختلاط بهینه گندم‌های ضعیف و قوی، و غنی‌سازی آرد با استفاده از مکمل‌های مناسب صورت گیرد.

ماده ۱۱- وزارت بازرگانی موظف است امکان برخورداری بخش غیردولتی از جمله کارخانجات آردسازی را از تسهیلات اعتباری و همین‌طور منابع مالی سازمان مسئول، برای خرید و تبدیل گندم به آرد فراهم آورد. استفاده از این تسهیلات منوط به فروش آرد حاصل به سازمان مسئول در چارچوب آیین‌نامه معاملاتی مصوب آن می‌باشد.

ماده ۱۲- وزارت بازرگانی موظف است با همکاری وزارت تعاون، نسبت به تشویق و تقویت تشکل‌های تعاونی نانوایان و واحدهای نمونه مشارکتی در قالب تجمیع نانوایان شهری اقدام نماید.

ماده ۱۳- وزارت بازرگانی موظف است نسبت به جلب مشارکت و تشویق بخش غیردولتی برای ایجاد واحدهای صنعتی تولید خمیر استاندارد و فریز شده، و احداث سالن‌های صنعتی و نیمه صنعتی تولید نان، اقدام نماید و با همکاری وزارت صنایع و معادن و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، تسهیلات اعتباری را برای بخش غیردولتی که در زمینه‌های یاد شده سرمایه‌گذاری می‌کنند، فراهم نماید.

ماده ۱۴- وزارت بازرگانی موظف است با همکاری وزارتخانه‌های صنایع و معادن، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، طرح‌های لازم جهت ایجاد تمهیدات قانونی، مالی، اعتباری و اجرایی، برای تغییر فرایند پخت نان از روش فعلی (حرارت مستقیم) به روش حرارت غیر مستقیم و توسعه تکنولوژی نیمه صنعتی تولید نان را تدوین و به هیئت وزیران پیشنهاد نماید.

ماده ۱۵- وزارت بازرگانی موظف است با همکاری سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور طی مدت یک سال از تاریخ ابلاغ این تصویب‌نامه نسبت به ارائه طرحی در زمینه هدفمندسازی یارانه گندم و نان اقدام نماید.

ماده ۱۶- به منظور کاهش تدریجی تنوع آرد و نان یارانه‌ای، وزارت بازرگانی مجاز است شش ماه از تاریخ ابلاغ این تصویب‌نامه، آرد را صرفاً به آرد خبازی و انواع معدودی از نان اختصاص دهد.

ماده ۱۷- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی موظف به اقدامات زیر است:

۱) نسبت به تقویت نظارت بهداشتی بر کارخانجات تولید آرد، خمیرسازی و نانوائی‌ها اقدام نموده و بر مصرف خمیر مایه، افزودنی‌های لازم و ضروری، و جلوگیری از مصرف جوش شیرین در نانوائی‌ها نظارت نماید.

۲) آزمایشگاه‌های کنترل کیفی نان را توسعه بخشیده و نانوائی‌ها را مکلف به اخذ تأییدیه از آنها نماید.

۳) با همکاری وزارتخانه‌های بازرگانی و کشور نسبت به صدور شناسنامه بهداشتی نانوائیان اقدام نماید.

۴- با همکاری وزارتخانه‌های بازرگانی و کشور، طرح ایجاد واحدهای غیردولتی بازرسی فنی و امور

آزمایشگاهی، جهت نظارت بر صنعت آرد و نان را تهیه و اجرا نماید.

۵) با همکاری وزارتخانه‌های بازرگانی و کشور پیش‌نویس مقررات قانونی لازم را تنظیم نماید.

ماده ۱۸- موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران موظف است ظرف مدت شش ماه از تاریخ ابلاغ

این تصویب‌نامه، استانداردهای ملی ساخت فرهای تولید نان با حرارت غیرمستقیم و تولید آرد و نان را تدوین، و جهت اجباری شدن استانداردهای مزبور به شورای عالی استاندارد ارائه نماید.

ماده ۱۹- توسعه ساخت ماشین‌آلات استاندارد و نوسازی صنایع آرد و نان، مشمول تشویق‌ها و

حمایت‌های پیش‌بینی شده در تصویب‌نامه شماره ۱۹۲۵/ت/۲۵۵۲۴ ه مورخ ۱۳۸۳/۲/۳۱ می‌باشند،

وزارت صنایع و معادن موظف است گزارش عملکرد این ماده را هر ساله به شورای موضوع ماده ۲۵ این تصویب‌نامه ارائه نماید.

ماده ۲۰- وزارت علوم، تحقیقات و فناوری موظف است با همکاری وزارتخانه‌های صنایع و معادن، و بازرگانی، نسبت به طراحی و برگزاری دوره‌های آموزشی علمی-کاربردی صنعت آرد و نان اقدام نماید.

ماده ۲۱- وزارت کار و امور اجتماعی موظف است با همکاری وزارت بازرگانی نسبت به برگزاری دوره‌های آموزش فنی و حرفه‌ای تولید آرد و نان مرغوب اقدام نماید.

ماده ۲۲- سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران موظف است با همکاری وزارت بازرگانی نسبت به تهیه و پخش برنامه‌های اطلاع‌رسانی و آموزش همگانی شیوه‌های مناسب تولید، نگهداری و مصرف نان به صورت رایگان اقدام نماید.

ماده ۲۳- وزارت آموزش و پرورش موظف است با همکاری وزارت بازرگانی در کتب آموزشی و کمک آموزشی، مطالب درسی متناسب با فرهنگ بهینه نگهداری و مصرف نان را درج نماید.

ماده ۲۴- وزارت جهاد کشاورزی موظف است در قالب طرح افزایش عملکرد و تولید گندم، علاوه بر افزایش عملکرد کمی در هکتار، ظرف مدت شش ماه از تاریخ ابلاغ این تصویب‌نامه، راهکارها و سیاست‌های بهبود کیفی گندم را اجرا و گزارش آن را به هیئت وزیران ارائه نماید.

تبصره- در راهکارها و سیاست‌های ارتقای کیفیت گندم، به بهبود مؤلفه‌های مؤثر در تولید آرد و نان مرغوب، نظیر گلوتن و پروتئین، توجه لازم انجام پذیرد.

ماده ۲۵- به منظور اجرا، نظارت و پیگیری این تصویب‌نامه، شورای سیاست‌گذاری نظارت و تحول بخش گندم، آرد و نان، به ریاست وزیر بازرگانی، و عضویت وزرای صنایع و معادن، جهاد کشاورزی، کشور، امور اقتصادی و دارایی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، رئیس سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور، رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، و رئیس سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران، و برحسب مورد نماینده تشکل تخصصی ذیربط، تشکیل می‌شود. آیین‌نامه اجرایی این ماده توسط وزارت بازرگانی پیشنهاد و به تصویب شورای مذکور خواهد رسید.

ماده ۲۶- سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور موظف است منابع مالی برای اجرای برنامه‌های مندرج در این تصویب‌نامه را با پیشنهاد شورای موضوع ماده (۲۵) این تصویب‌نامه در چارچوب امکانات کشور در بودجه‌های سنواتی منظور نماید.

ماده ۲۷- شورای پول و اعتبار موظف است تسهیلات لازم برای دستورالعمل پیشنهادی شورای موضوع ماده (۲۵) این تصویب‌نامه در زمینه اعطای تسهیلات اعتباری برای اجرای برنامه‌های مندرج در این طرح پیش‌بینی کند.

منبع: دفتر برنامه‌ریزی، تأمین، توزیع و تنظیم بازار

وزارت بازرگانی

مصاحبه جناب آقای مفتاح درباره سامان‌دهی امور گندم - آرد - نان

(روزنامه ایران مورخ ۲۳ و ۲۴ اردیبهشت ۱۳۸۵)

در اواخر دوران دولت هشتم طرح (سامان‌دهی گندم - آرد - نان) به تصویب هیئت وزیران رسید. در این مصاحبه نظرات معاون فعلی وزیر بازرگانی و مدیرعامل شرکت بازرگانی دولتی ایران، درباره چگونگی پیگیری و اجرای طرح مذکور، مطرح شده است.

اجرای طرح مورد بحث، به عنوان یک طرح کلیدی، نیاز به انجام اقدامات زیربنایی متعددی دارد: در قدم اول رفع مشکل (دولتی بودن) کامل این بخش است که البته در دوران جنگ تحمیلی، به دلیل حیاتی بودن مسائل آرد و نان، برقرار شدن آن ضرورت داشت ولی ادامه آن تا حال حاضر لزومی نداشته، لذا باید هرچه زودتر بخش خصوصی در این زمینه‌ها فعال شود تا با ایجاد رقابت، مشکلات کیفیت پایین و هزینه‌های بالا در کل این مجموعه برطرف گردد.

در این رابطه طرحی تهیه و به کمیته فرعی دولت تقدیم و تصویب شده است تا براساس آن کارخانه‌های آرد بتوانند مستقیماً گندم را خریداری کرده و پس از تبدیل به آرد آن را به مصرف‌کنندگان بفروشند. البته شبکه خرید دولتی نیز همچنان آماده خرید گندم از کشاورزان با قیمت تضمینی خواهد بود، ولی ورود خریداران بخش خصوصی به بازار باعث ایجاد تحرک در چند زمینه خواهد شد، یکی خرید گندم‌های مرغوب با قیمت‌های بالاتر و به صورت رقابتی است که کشاورزان را ترغیب خواهد کرد با استفاده از بذره‌های اصلاح شده، کودهای شیمیایی، ماشین‌آلات مناسب و غیره به بالا بردن عملکرد و کیفیت گندم‌های تولیدی بپردازند، دیگر اینکه کارخانه‌ها با خرید گندم برحسب کیفیت، و نگهداری آنها به تفکیک، امکان اختلاط صحیح آنها برای تولید آردهای مناسب برای هر گروه از مصرف‌کنندگان را پیدا خواهند کرد تا با کاربرد تکنولوژی لازم بتوانند در صحنه رقابتی آردهایی با کیفیت بهتر و قیمت تمام شده کمتر عرضه نمایند.

گام بعدی آزادسازی صنایع پایین دست و مصرف‌کنندگان آردهای معروف به صنفی- صنعتی از زیر بار سهمیه‌بندی و قیمت‌گذاری است تا بتوانند آردهای مورد نظر خود را به صورت رقابتی از هر یک از کارخانه‌های آرد خریداری نمایند. البته در سال ۸۵ صنعت ماکارونی به دلیل اهمیت محصول خود در سبد مصرفی خانوارها از این برنامه مستثنی شد.

اقدام دیگر که در نظر است امسال اجرا شود، آزاد کردن بخش نانویی (تشکل‌ها) در انتخاب کارخانه آرد و ایجاد رقابت در این زمینه است. از نظر اعمال یارانه نیز کارخانه‌های آرد با ارائه حواله‌ها و رسیدهای خبازان مابه‌التفاوت مربوطه را دریافت می‌کنند.

ولی اعمال یارانه در واحدهای نانویی با چند اشکال مواجه بوده و فعلاً عملی نیست، یکی شکل اجرائی است که باید منطقی باشد، مثلاً با بیش از پنج هزار نانویی در تهران چگونه می‌توان تولید هر یک را مشخص کرد؟ ضمن اینکه انجام آن به حجم پول در گردش زیادی نیاز دارد. نانوا ابتدا آرد را به صورت آزاد خریداری نموده و بعد از پخت نان و فروش آن، باید حساب‌های آن را ارائه و یارانه را دریافت نماید.

البته ایراد تئوریک هم اینست که اساساً تزریق یارانه به این بخش منطقی نیست. زیرا به جای پرداخت یارانه به مصرف‌کننده از طریق آرد و نان، بهتر است آن را برای تولید گندم بیشتر و ارزان‌تر مصرف نمود. که در عین حال مصرف‌کننده هم از آن منتفع خواهد شد. همانگونه که در کشورهای اروپایی، یارانه به ازای هر هکتار کشت و تولید گندم، به کشاورز تعلق می‌گیرد. بنابراین ما هم باید سعی کنیم بعد از ساماندهی لازم، کاربرد یارانه را به تولیدکننده محصولات کشاورزی انتقال دهیم.

از نظر هدفمند کردن یارانه‌ها به صورت فعلی در مورد نان، در نظر است آن را به صورت مرحله‌ای جلو ببریم. بخشی از آن آزادسازی آردهای صنفی- صنعتی بود. گام بعدی تک نرخی کردن آرد خبازی است که آنهم در کمیته اقتصادی دولت تصویب شده است.

مسئله مهم از نظر صرفه‌جویی در یارانه‌ها، کوشش برای کاهش دادن هزینه‌هاست که مثلاً در برنامه خرید گندم به صورت غیر علمی در گذشته، هزینه‌ها بالا بود و امسال خرید مستقیم از طریق بانک، آنها را

کاهش داد. یا ضایعات زیاد ایجاد شده در اثر نگهداری بد گندم، ریختن آن روی زمین آسفالت، زیر آفتاب و باران یا با پوشش چادر، که حتی بخشی از آن کپک می‌زد و بارگیری به وسیله لودر که گندم آب خورده و کپک زده هم با بقیه مخلوط می‌شد، نظارت بهداشتی نیز امکان‌پذیر نبود.

هدف از اجرای طرح‌های سیلوسازی اینست که کلیه گندم‌های کشور در سیلوهای استاندارد ذخیره شده و ضایعات به حداقل برسد. برای خارج کردن آن از انحصار دولتی، روش‌هایی برای تشویق بخش خصوصی به سرمایه‌گذاری در این زمینه به مرحله اجرا درآمد، در نتیجه برای حدود ۸ میلیون تن تقاضا دریافت شد که ۱/۷ میلیون تن آن برای استفاده از تسهیلات به بانک معرفی شده و حدود ۵۰۰ هزار تن نیز بدون تکیه بر وام بانکی، توسط بخش خصوصی در دست انجام است. امیدواریم تا پایان سال حداقل یک میلیون تن به بهره‌برداری برسد و با توجه به اینکه از ابتدای تولد سازمان غله طی حدود ۷۰ سال تاکنون کمتر از چهار میلیون تن سیلوسازی شده، این یک انقلاب است.

در همان مسیر کاهش بار اضافی از یارانه‌ها، تا پایان سال چرخه (از تولید گندم تا ورود آرد به نانوائی) بهینه و کامل خواهد شد.

در قدم بعدی باید اقدامات را در جهت علمی کردن تولید نان و کاهش هزینه‌ها متمرکز نمود در حال حاضر قیمت آرد یعنی ماده اولیه برای تولید نان، تنها ۴/۵ تا ۶/۵ درصد قیمت تمام شده نان را تشکیل می‌دهد، در حالی که ۶۸ تا ۷۲ درصد قیمت ناشی از دستمزد کارگران است.

برای کنترل قیمت نان، تاکنون دولت به ارزان نگهداشتن قیمت آرد متوسل می‌شد، لذا با بالا رفتن قیمت گندم و دستمزد آسیابانی و سایر هزینه‌های تبعی، هر سال ناگزیر به افزایش یارانه آرد بودند در حالی که نقش بقیه مؤلفه‌های مؤثر در تولید نان مانند دستمزد، هزینه‌های آب، برق و غیره نادیده گرفته می‌شد.

ما امسال دیدیم اگر آرد را مجانی هم به نانوایان بدهیم فقط ۶ درصد در قیمت نان تأثیر دارد. لذا متوجه شدیم که این سیاست به انتهای خط رسیده است. برای بهینه کردن چرخه تولید نان، توجه به مسئله

دستمزد حائز اهمیت است و اینکه در واحدهای کوچک و پراکنده نانوایی، برای پخت نان در حد متوسط ۴۰۰ کیلو سهمیه آرد روزانه، باید جوابگوی هزینه‌های مختلف مانند اجاره مغازه، آب، برق، گاز و بیش از همه دستمزد کارگران بود، در حالی که با افزایش تولید به ۱۰ برابر یعنی چهار تن آرد، هزینه‌ها به نسبت کمی بالا می‌رود، بنابراین برای کاهش قیمت تمام شده نان، حرکت به سمت تولید انبوه اجتناب ناپذیر به نظر می‌رسد.

یک روش، تجمیع تعدادی از این واحدهای کوچک در یک محل برای تولید ارزان‌تر نان با کیفیت بهتر است، و استفاده از محل آن نانوایی‌ها، برای فروش و عرضه نان‌های تهیه شده در مجتمع، بدین ترتیب در کار صنف ارجمند نانوا نیز تغییر چندانی ایجاد نمی‌شود. روش دیگر حرکت به سمت تولید انبوه نان در واحدهای صنعتی است.

در اشاره به تولید صنعتی نان، نباید ذهن‌ها به طرف نان‌های حجیم و انواعی متوجه گردد که با ذائقه و فرهنگ تغذیه روزمره مردم چندان سازگار نیست زیرا تقریباً همه انواع نان‌های سنتی را می‌توان به صورت صنعتی نیز تولید و عرضه کرد در این برنامه هدف این است که نان با قیمت مناسب و از انواعی متناسب با ذائقه مردم با کیفیت خوب تهیه شود.

پیش‌بینی در مورد کاهش یارانه از این طریق، در حدود ۴۰ درصد است که طی مدت دو سال در صورت تصویب و اجرای به موقع طرح‌ها، تحقق خواهد یافت.

البته در گام بعدی باید مشخص شود که آیا همه اقشار جامعه باید از نان ارزان یارانه‌ای استفاده نمایند، یا فقط اقشار کم درآمد، زیرا دسترسی یکسان عادلانه نیست. در وزارت رفاه طرحی در این زمینه در دست بررسی و تهیه است. بنابراین ساماندهی یارانه‌ها یکی از طریق کاهش هزینه‌های تمام شده تولید صورت خواهد گرفت و دیگری از طریق محدود کردن جامعه تحت پوشش آنها.

در طرح ساماندهی به کاهش تنوع نان‌های یارانه‌ای نیز اشاره شده است. که این امر نیاز به فرصت بیشتری؛ در حدود دو سال بعد از اجرای مرحله اول دارد، زیرا مردم با توجه به ارزش غذایی بعضی از نان‌ها، قابلیت نگهداری آنها و سایر ویژگی‌ها، عملاً یک یا دو نوع از آنها را بر بقیه ترجیح خواهند داد.

در مورد نان‌های حجیم هم چند اشتباه باعث محدود شدن مصرف آنها شده است (مثلاً در تهران در حدود ۷ درصد کل مصرف): یکی اشتباه نامگذاری بوده به (فانتزی) که به مفهوم لوکس و غیرضروری است. دوم تولید آنها در همان واحدهای کوچک صورت می‌گیرد و در نتیجه تولید کم، سهم دستمزد در هزینه‌ها بالا بوده و علاوه بر آن سرمایه‌گذاری اولیه هم به دلیل نیاز به دستگاه‌های بیشتر، بالاتر از نان‌های سنتی است. سوم، تعیین قیمت بالاتری برای سهمیه آرد آنها، که اینک کیلویی ۴۵۰ ریال است در برابر ۷۰ ریال نان‌های سنتی یارانه‌ای، علاوه بر آن تعرفه‌های آب و برق و گاز این واحدها و هزینه‌های دیگر نیز بالاتر است.

اشتباهات مزبور باعث شده است که در نان‌های حجیم تولیدی، همان مسائل مؤثر بر افت کیفی نان‌های مسطح، مانند عدم رعایت صحیح تهیه خمیر و پخت نان و حفظ استانداردهای بهداشتی نیز بروز نماید و در اذهان مردم کشور ما علاوه بر قیمت بالا نسبت به مزایای واقعی آنها نیز تردیدهایی بوجود آید، که البته امکان رفع آنها در تولید انبوه صنعتی، وجود خواهد داشت.

در مورد فرهنگ استفاده از نان گرم نیز طبق بررسی دانشگاه علامه طباطبایی، که به سفارش ما انجام شده، بیش از ۷۸ درصد مردم تهران «نان سرد» مصرف می‌کنند. یعنی بیش از ۸۰ درصد آنان، نان را سرد خریده و به صورت سرد نیز مصرف می‌کنند و کمتر از ۲۰ درصد «نان گرم» را خریده و منجمد کرده و به تدریج مصرف می‌نمایند. لذا جامعه یک مصرف تفریحی و لوکس دارد به عنوان «نان داغ».

ولی مصرف روزانه مردم است که باید به قیمت مناسب، به صورت صنعتی و با کیفیت بالا در دسترس باشد. با انجام اختلاط صحیح انواع گندم‌ها طی دو سال گذشته، مشکل شوری نان پیش نیامد و پژوهشکده آن را به صورت علمی حل کرد. پس از آزادسازی کارخانه‌ها نیز این خدمات به صورت مشاوره‌ای ادامه خواهد یافت.

فساد و انحصار در کمین گندم، آرد و نان

مصاحبه با آقای دکتر حسین یزدجردی - مشاور محترم هسته

(نشریه صنعت آرد و غذا، شماره ۸، شهریور ۱۳۸۶)

انحصار در تولید آرد از خرداد ۱۳۶۰ و بروز جنگ تحمیلی آغاز گردید که هنوز ادامه دارد و آنچه به عنوان آزادسازی در سال‌های اخیر، مطرح شده واقعی نیست زیرا در حالی که به صورت بالقوه باید دربرگیرنده حدود یک میلیون تن آرد برای مصارف صنفی - صنعتی باشد ولی بواسطه خروج آرد یارانه‌ای از شبکه و ورود مقادیر قابل توجه آن به عرصه صنفی - صنعتی بواسطه اختلاف قیمت زیاد، عملاً آزادسازی به حدود ۴ درصد کل آرد کشور محدود گردیده و متأسفانه این حالت سبب تشدید فساد در سیستم شده است.

در حال حاضر قیمت تمام شده آرد حدود کیلویی ۳۰۰۰ ریال است ولی قیمت یارانه‌ای آن برای بیشتر نان‌های سنتی ۷۵ ریال یعنی فقط سه درصد قیمت اصلی بوده و ۹۷ درصد قیمت مشمول یارانه است. بدین ترتیب در سال جاری مبلغ کل یارانه پرداختی به صورت مستقیم به رقم هنگفت ۲۵۰۰۰ میلیارد تومان بالغ شده است که البته یارانه‌های دیگر در زمینه نهاده‌های کشاورزی، برق، گاز و غیره و هزینه سنگین سازمان‌های مربوطه نیز به صورت غیر مستقیم به آن اضافه می‌گردد.

این فاصله عمیق بین قیمت واقعی و قیمت یارانه‌ای، جاذبه‌های فراوانی برای سوءاستفاده ایجاد می‌کند که متأسفانه این فساد به طور عمیق در بخش‌های فروش گندم به دولت، عملکرد کارخانه‌های آرد، سیستم حمل و نقل، تولیدکنندگان نان و سیستم دولتی حاکم بر انحصار وجود دارد.

لطمه‌ای که به دولت و ملت در این سه دهه وارد شده قابل چشم‌پوشی نیست بنابراین دولت باید در این حوزه با شجاعت بیشتری وارد شود و توجه نمایند که وضعیت آرد و نان بهتر از بنزین نیست و قطعاً باید، به هر ترتیبی که شده، کشور از شر این مشکلات و زیان‌ها رهایی یابد.

ضرورت اجرای برنامه صنعتی کردن تولید نان کشور

به منظور بررسی مسائل تحقیقاتی صنعتی کردن تولید نان در کشور، تشکیل جلساتی از تاریخ ۱۳۷۶/۱/۱۹ در وزارت صنایع آغاز شد، و با توجه به اینکه وظیفه تهیه گزارشی در زمینه ابعاد مختلف این موضوع به هسته محول گردید، لذا با همکاری کارشناسان مربوطه، گزارش زیر تهیه شد که مبنای اقدامات بعدی قرار گرفت.

۱- هدف

هدفهای مورد نظر از اجرای این برنامه عبارتند از:

۱-۱: کاهش ضایعات

۲-۱: بهبود کیفیت

۳-۱: جایگزینی تولید دستی و سنتی نان با تولید صنعتی و ماشینی، علاوه بر تنظیم تولید و افزایش ظرفیت، موجب بهبود شرایط بهداشتی تولید توزیع و عرضه نانهای مصرفی در کشور خواهد شد.

۲- سابقه

فعالیتهایی را که در جهت صنعتی نمودن تولید نان در کشور از بیش از ۲۰ سال پیش تاکنون به عمل آمده است، می توان به طور خلاصه به شرح زیر طبقه بندی نمود:

۱-۲: احداث کارخانه های نان ماشینی توسط سازمان غله کشور در تهران و بعضی شهرستانها، با خرید ماشین آلات کامل خطوط تولید نانهای حجیم (اروپائی) از کشورهای مختلف صنعتی.

کوشش جهت تولید بعضی از انواع نانهای سنتی قابل تولید انبوه، و انجام بررسی هایی به منظور تطبیق تکنولوژی لازم برای تولید نانهای مذکور.

۲-۲: احداث تعدادی از کارخانه ها به روش فوق الذکر توسط بخش خصوصی در بعضی از شهرستانها.

۳-۲: تولید بعضی از ماشین آلات مورد مصرف در مراحل مختلف نانوائی در داخل کشور به صورت ابتکاری یا کپی سازی، مانند میکسرهای خمیر، مشعلها، فرها، دستگاههای فرم دهنده و غیره.

که از آنها به طرق مختلف زیر استفاده شده و می‌شود:

۲-۳-۱: برای تسهیل بعضی از عملیات در نانوائیهای سنتی تنوری و غیره

۲-۳-۲: برای تبدیل روش پخت سنتی در نانوائیها به پخت با دستگاه‌های گردان، تونلی و غیره

۲-۳-۳: برای استفاده در کارگاههای صنعتی بزرگتر جهت تولید نانهای حجیم یا نانهای مسطح

به صورت نرم و خشک.

۳- وضع موجود صنعت نان

۳-۱: کارخانه‌های نان دولتی فوق‌الذکر اکثراً به علت استهلاک زیاد تعطیل شده‌اند، و برخی هم به

علت عدم صرفه اقتصادی تولید نانهای سنتی معمولی، به تولید نانهای شیرین مانند قندی،

صدفی، شیرمال و غیره مشغولند که تابع ضوابط تولید و فروش نانهای یارانه‌ای نمی‌باشند.

۳-۲: در کارخانه‌های بخش خصوصی نیز تولید نانهای سنتی مانند لواش خشک، بربری و غیره تنها در

صورتی از نظر اقتصادی امکان‌پذیر است که به آنها آزادی نسبی و معافیت از شرایط (یارانه‌ای)

اعطا شده باشد.

۳-۳: بعضی از کارخانه‌های جدید، مانند کارخانه تولیدکننده نان مسطح عربی (بی‌تا) نیز به تولید

نان با قیمت آزاد (غیر یارانه‌ای) اشتغال دارند.

۳-۴: سایر کارگاهها یا کارخانه‌هایی نیز که نانهای حجیم تولید می‌نمایند یا به صورت نسبی

و یا کامل، از شمول مقررات نانهای یارانه‌ای خارج بوده و با دریافت آردهای صنفی-

صنعتی (انواع نول یا ستاره) قیمت‌های بسیار بالاتری نسبت به نانهای سنتی یارانه‌ای

دارند.

۴- نتایج آزادسازی

۴-۱: در مورد نانهای مسطح سنتی، آزادسازی نسبی برای بعضی واحدهای سنتی (در ارومیه،

زاهدان، تهران و غیره) ادامه کار و تولید را تا حدودی امکان‌پذیر ساخته است.

۲-۴: در مورد نان‌های حجیم ماشینی (فانتزی) آزادسازی نسبی منتج به رشد سریعی در تعداد و حجم تولید واحدهای مربوطه شده است.

۵- ضرورت آزادسازی قانونمند

۱-۵: با توجه به این ضرورت در بند الف مصوبه شماره ۳۴/۶۲ مورخ ۱۳۷۲/۱/۲۱ شورای محترم اقتصاد اجازه داده شد که صنوف و صنایع مصرف‌کننده آرد جهت تامین آرد مورد نیاز خود نسبت به خرید گندم (داخلی و خارجی) و تبدیل آن به آرد توسط واحدهای آردسازی اقدام نمایند و یا جهت تامین آرد آزاد به شرکت سهامی غله مراجعه نمایند. که متأسفانه مصوبه مذکور تاکنون عملاً اجرا نشده است.

۲-۵: در اجلاس تخصصی نان (۱۳۷۳) ضمن ارائه پیشنهاداتی برای اصلاح وضع نان توسط هسته جزو برنامه‌های کوتاه مدت و به عنوان راه‌حل تدریجی و مرحله‌ای تأکید شد که برنامه (آردسازی) از مرحله خرید گندم مناسب آغاز گردد و پس از تولید آردهای مناسب، آنها را برای تولید نان‌های مرغوب در اختیار واحدهای (آزادپز) قرار دهند.

۳-۵: در بند ۵ همان برنامه ایجاد انگیزه‌هایی برای ایجاد واحدهای صنعتی (آزادپز) به شرح زیر، پیشنهاد گردید:

- واگذاری زمین در محل مناسب با قیمت منطقه‌ای
- تخصیص اعتبارات و تسهیلات بانکی با بهره کم
- صدور مجوز رایگان توسط شهرداری
- تخصیص ارز برای تأمین مخمر مواد افزودنی و غیره

۴-۵: خوشبختانه همان موارد نیز برای احداث واحدهای تولید نان‌های صنعتی و مرغوب در بند (ی) تبصره ۵ قانون بودجه سال ۱۳۷۶ به تصویب رسید که آیین‌نامه اجرایی آن نیز به تصویب هیئت دولت رسیده است.

ذیلاً درباره چگونگی اجرای آیین‌نامه مذکور اظهار نظر می‌گردد:

۶- تشکیل سازمان یا دفتر اجرایی صنعت نان کشور

این سازمان مسئولیت تهیه و تدوین ضوابط، آیین‌نامه‌ها، استانداردها، سیاستگذاری، برنامه‌ریزی و نظارت بر اجرای برنامه‌های صنعتی کردن نان کشور و ایجاد هماهنگی‌های لازم با سایر سازمانها را به عهده خواهد داشت. ضوابط و آیین‌نامه‌های لازم جهت صدور پروانه‌های تاسیس و بهره‌برداری واحدهای تولید نان، واحدهای ساخت ماشین‌آلات، واحدهای تولید مواد اولیه، مواد مجاز افزودنی و غیره و همچنین انجام اقدامات مربوط به استفاده از تسهیلات مورد نظر مانند تخصیص زمین ضوابط ساختمانی، تامین آب و برق، گاز، وام بانکی معافیت‌های مالیاتی و غیره به عهده این سازمان خواهد بود.

۷- تعیین انواع نان مورد نظر، ماشین‌آلات و مواد اولیه

با توجه به اینکه تعیین نوع نانهای مناسب برای تولید صنعتی اهمیت بسیار دارد، لذا باید مشخصات مختلف آن از جهات زیر مورد توجه قرار گیرد:

قابلیت تولید به صورت صنعتی، کیفیت مطلوب و قابلیت پذیرش توسط مصرف‌کنندگان، ماندگاری، قابلیت بسته‌بندی، توزیع آسان و کم هزینه، حداقل ضایعات و غیره.

ضمناً ماشین‌آلات و وسایل تولید آنها باید دارای ساختمان پیچیده و مشکل نبوده و طراحی و ساخت آنها با استفاده از امکانات داخلی امکان‌پذیر باشد.

نانهای زیر دارای مشخصات فوق‌الذکر می‌باشند:

۱-۷: نان‌های نیمه حجیم مانند بربری و مشابه آن

۲-۷: نان‌های حجیم مانند نان ساندویچی و باگت و مشابه آن

۳-۷: نانهای قالبی و مشابه آن

۴-۷: نان همبرگری و مشابه آن

نظر به اینکه نانهای مذکور را می‌توان توسط خطوطی تولید نمود که ماشین‌آلات اصلی مشترک بوده و فقط از نظر فرم‌دهنده اختلاف دارند، لذا تولید چند نوع از نانهای مذکور، با انجام تغییرات جزئی، در یک واحد صنعتی امکان‌پذیر خواهد بود.

البته در حال حاضر واحدهای صنعتی که به ساخت ماشین‌آلات نان اشتغال دارند دارای امکانات محدودی از نظر دانش فنی و ظرفیت تولید می‌باشند، که بایستی با بکارگیری دانش فنی پیشرفته و طبق برنامه‌ریزی کامل و هماهنگ، نسبت به توسعه امکانات خود جهت ساخت ماشین‌آلات خطوط اتوماتیک تولید نان و ماشینهای بسته‌بندی و غیره اقدام نمایند.

۸- واحدهای پژوهشی، آموزشی و فنی - مهندسی

با توجه به اینکه شرایط کشور ما از نظر الگوی مصرف، انواع نان‌های مطلوب جامعه و مشخصات کیفی آنها با سایر کشورهای دارای دانش فنی پیشرفته صنعت نان بسیار متفاوت بوده و بررسی کلیه زمینه‌های علمی، فنی، اقتصادی و اجتماعی مربوطه نیاز به انجام برنامه‌های جامع تحقیقاتی دارد لذا همکاری مستمر چنین واحدهایی برای پیشرفت بهینه صنعتی کردن تولید نان ضرورت بسیار دارد.

ضمناً آموزش نیروی انسانی متخصص و ماهر در سطوح مختلف کاردانی و کارشناسی، به ویژه در زمینه‌هایی کاربردی صنعت نان، ضروری به نظر می‌رسد که بایستی مستقلاً یا از طریق همکاری با موسسات آموزشی نسبت به تامین آن از جهات کمی و کیفی اقدام نمود.

ایجاد دفاتر فنی - مهندسی و موسسات مهندسیین مشاور در زمینه‌های مختلف صنایع آرد و نان، اعم از فرایند تولید، ماشین‌آلات و وسایل کار، مسایل پژوهشی نیز ضرورت خواهد داشت تا در احداث واحدهای مختلف این صنعت در نقاط مختلف کشور همکاری و نظارت داشته باشند.

۹- مسائل اقتصادی و اجرایی قیمت گذاری نان

سودآوری معقول واحدهای تولیدی شرط اساسی موفقیت طرح صنعتی کردن نان کشور می باشد در غیر این صورت اولاً انگیزه‌ای برای اینگونه سرمایه‌گذاری‌ها وجود نخواهد داشت، ثانیاً در صورت سرمایه‌گذاری اولیه، ادامه حیات اقتصادی آنها امکان‌پذیر نخواهد بود.

لذا بایستی در این زمینه، حالات مختلف زیر مورد توجه قرار گیرد.

۹-۱: برای تولید نان‌های یارانه‌ای - بایستی قیمت واقعی و تمام شده نان براساس میزان

سرمایه‌گذاری، هزینه‌های تولید، قیمت واقعی مواد، روند افزایش قیمت‌ها و بالاخره با در نظر

گرفتن سود معقول، محاسبه گردد و مابه‌التفاوت این هزینه‌ها با قیمت یارانه‌ای، توسط دولت

به تولیدکنندگان پرداخت شود.

۹-۲: برای فروش به صورت آزاد، باید براساس ضوابط صحیح تعیین هزینه و با در نظر گرفتن سود

عادلانه، قیمت فروش تعیین گردد.

طرح مقدماتی ساماندهی بخشی از نانوائی‌های سنتی شهر تهران

از طریق جایگزینی آنها با کارخانه‌های نان ماشینی

تهیه شده به وسیله شرکت بازرگانی دولتی ایران - بهمن ۱۳۸۳

تغییر ساختار تولید نان با روش‌های سنتی به تولید انبوه در کارخانه‌های صنعتی بنا به دلایلی متعدد ضرورت دارد که عمده‌ترین آنها عبارتند از :

غیر بهداشتی بودن تولید در نانوائی‌های سنتی که بیشتر عملیات خمیرگیری، تخمیر، تهیه چانه و انتقال آن با وسایل دستی صورت می‌گیرد. پخت نان نیز با استفاده از حرارت مستقیم مشعل‌هایی با سوخت‌های فسیلی انجام می‌شود که بقایای آن بر روی نان‌ها دارای مخاطرات سرطان زائی است. مسئله دیگر کیفیت نامطلوب و غیر استاندارد نان‌ها می‌باشد که فاقد بسته بندی مناسب بوده و با نگهداری ناقص و مصرف بی رویه بخش عمده‌ای از آن به صورت ضایعات از بین می‌رود.

لذا در این طرح تبدیل حدود ۳۰ درصد از نانوائی‌های سنتی واقع در هر یک از مناطق ۲۲ گانه شهرداری تهران که از نظر نامناسب بودن محیط و شرایط کار در اولویت برای تغییر وضع قرار گیرند تا با مشارکت آنها به صورت واگذاری سهمیه آرد جواز کسب و سرمایه نقدی شرکت‌هایی تأسیس گردد و با کمک دولت نسبت به احداث کارخانه‌های نان با ظرفیت ۱۸/۴۵ تن آرد در سه نوبت کاری اقدام گردد. با استعلام از کشور ترکیه قیمت ماشین آلات آن برای تولید نان مشابه بربری حدود ۱/۵ میلیون یورو برآورد شده است.

روش اجرا

به طور کلی اجرای طرح توسط بخش خصوصی به ترتیب زیر انجام می‌شود:

شناسائی نانوائی‌های سنتی و اولویت‌دار در مناطق شهرداری تهران در سطح ناحیه و محله

تجمیع و ساماندهی نانوائی‌های مزبور تا میزان ۱۸/۴۵ تن آرد در شبانه روز

تغییر کاربری واحدهای داوطلب نانوائی‌های سنتی و اولویت دار به جواز کسب و کار تجاری (از جواز خدماتی به جواز تجاری) زیرا بیش از ۸۰ درصد واحدهای نانوائی سنتی در حال حاضر دارای جواز کسب کار خدماتی هستند.

طرح بازخریدی کارکنان نانوائی‌های سنتی با تأکید بر واگذاری جواز کسب و کار شرکت بازرگانی دولتی، در صورت تأمین اعتبار لازم توسط مجلس و دولت، شرایط لازم را با در اختیار گرفتن سهمیه آرد نانوائی‌های مزبور برای واگذاری جواز کسب و کار فراهم خواهد کرد، و سپس با شرایط خاص سهمیه‌های آرد نانوائی‌های باز خرید شده را به واحدهای متقاضی تولید نان ماشینی انتقال خواهد داد.

از سوی شرکت بازرگانی دولتی پیشنهادهایی در قالب گزینه‌های متصور در طرح پیشنهادی، با توجه به دو نوع آرد توزیعی در سطح نانوائی‌ها (کیلویی ۷۵ و ۴۵۰ ریال) و با دو پیش شرط برای قیمت تمام شده یک عدد نان بربری پیشنهادی یکی با احتساب تمام هزینه‌های ثابت و متغیر، و دیگری با احتساب تمام هزینه‌های متغیر و کسر مشارکت ۵۰ درصدی دولت برای خرید ماشین‌آلات از هزینه‌های ثابت، به صورت ۶ گزینه ترسیم و ارائه شده است تا امکان مقایسه و سپس قابلیت تصمیم‌گیری به منظور اجرای طرح فراهم شود.

در هر یک از گزینه‌ها قیمت تمام شده یک عدد نان در طرح پیشنهادی، قیمت فروش آن با در نظر گرفتن ۲۵ درصد سود محاسبه، و با قیمت‌های مصوب برای فروش نان‌های مشابه صنعتی، مقایسه و محاسبات بیشتری در مورد توجیه اقتصادی طرح ارائه شده است.

آیین نامه اجرایی احداث واحدهای تولید انبوه نان‌های صنعتی

جز (۱) بند الف تبصره ۱۵ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور

وزرای عضو کمیسیون اقتصاد، بنا به پیشنهاد مشترک سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و وزارت بازرگانی، و به استناد جز (۱) بند الف تبصره ۱۵ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، و با رعایت تصویب‌نامه شماره ۱۹۴۱۴/ت/۳۷۲۵۸ ه مورخ ۱۳۸۶/۲/۱۱ آیین‌نامه اجرایی جز یاد شده را به شرح زیر تصویب نمودند:

ماده ۱- به منظور بهبود کیفیت، کاهش ضایعات، کاهش هزینه تولید، جلوگیری از افزایش بی‌رویه قیمت نان و رعایت اصول بهداشتی و تأمین سلامت مردم، واحدهای نان صنعتی انبوه توسط بخش خصوصی، تعاونی و بخش عمومی غیر دولتی، با اولویت شرکت‌هایی که از تجمیع واحدهای نان سنتی تشکیل می‌شوند، احداث خواهد شد.

ماده ۲- منظور از واحدهای تولید نان صنعتی انبوه در این آیین‌نامه، واحدهایی با ظرفیت حداقل بیست تن آرد در روز، و توانایی تولید انواع نان مسطح، نیمه حجیم و حجیم بهداشتی، قابل بسته‌بندی و عرضه در نقاط تحت پوشش و دارای ماشین‌آلات تمام اتوماتیک است.

ماده ۳- به منظور تشویق احداث واحدهای تولید نان صنعتی انبوه، اقدام‌های زیر توسط دولت صورت خواهد گرفت:

۱- حق بیمه کارگران و کارکنان، و ضرایب مالیاتی، و نرخ آب و برق و گاز و سوخت و سایر خدمات مورد نیاز واحدهای نان صنعتی مزبور، بیشتر از واحدهای سنتی نخواهد بود.

۲- سازمان صنایع و معادن استان‌ها، حداکثر ظرف مدت دو هفته از تاریخ دریافت تقاضا، نسبت به بررسی طرح و صدور مجوز تاسیس، در صورت وجود شرایط توسط متقاضی و طرح ارائه شده، اقدام می‌کنند.

تبصره: مجوزهای صادره حداکثر چهار ماه از زمان صدور اعتبار داشته و متقاضی ملزم به اجرای طرح می‌باشد، در غیر اینصورت مجوزهای صادره کان‌لم‌یکن تلقی خواهد شد.

۳- وزارت مسکن و شهرسازی، و وزارت صنایع و معادن (سازمان صنایع کوچک و شهرهای صنعتی) زمین مورد نیاز برای احداث کارخانه‌های تولید صنعتی انبوه و ساختمان‌های جنبی، مانند آزمایشگاه و انبار، سیلوهای ذخیره آرد را در چارچوب ضوابط و مقررات مصوب، به متقاضی واگذار می‌نماید.

۴- در راستای تأمین منابع سرمایه‌گذاری واحدهای صنعتی نان، به ویژه تأمین ماشین‌آلات خط تولید، معادل ارزی مبلغ ۴۴۵۰ میلیارد ریال (پانصد میلیون دلار) از محل منابع حساب ذخیره‌ای، و مبلغ ۱۰۰۰ میلیارد ریال به عنوان یارانه سود تسهیلات، حداکثر تا پنج درصد از محل تسهیلات ریالی موضوع جز (۱) بند ط تبصره (۲) قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، برای متقاضیان واجد شرایط، در چارچوب زیر پرداخت می‌شود:

الف- متقاضیان پس از اخذ مجوز تأسیس، با پیشنهاد مشترک وزارتخانه‌های بازرگانی و صنایع و معادن، به بانک عامل معرفی می‌شوند.

تبصره: یارانه موضوع این آیین‌نامه پس از تأیید مشترک وزارتخانه‌های بازرگانی و صنایع و معادن، و بهره‌برداری از طرح قابل پرداخت خواهد بود.

ب- بانک‌های عامل موظفند حداکثر ظرف مدت یک ماه پس از معرفی وزارت صنایع و معادن، نسبت به بررسی و اعلام نظر نسبت به طرح اقدام کنند.

ج- بانک‌های عامل موظفند میزان تسهیلات ارزی و ریالی طرح را در قالب L/C ارزی- ریالی، در چارچوب قرارداد عاملیت گشایش کنند.

د- متقاضیان در صورتی که در زمان مشخص شده در گزارش توجیه فنی و اقتصادی تأیید شده بانک عامل، نتوانند طرح خود را اجرا و راه‌اندازی نمایند به ازای هر شش ماه تأخیر، یک درصد از یارانه کاهش می‌یابد.

ه - رعایت استانداردهای ملی و تأیید موسسه استاندارد و تحقیقات صنعتی ایران، در خصوص ماشین‌آلات، و تأییدیه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در خصوص فرآیند بهداشتی تولید و توزیع نان، بعد از راه‌اندازی الزامی است.

ز - واردات ماشین‌آلات و تجهیزات پخت نان کارخانه‌های مذکور، پس از تأیید وزارت صنایع و معادن، از پرداخت سود بازرگانی معاف است.

ح - وزارت صنایع و معادن موظف است در چارچوب اجرای این آیین‌نامه به نحوی عمل کند که ضمن اجرای دقیق و سریع پروژه‌ها، شرایط انتقال فناوری و تکنولوژی خط تولید ساخت واحدهای صنعتی نان در ایران، شکل گیرد.

ط - شهرداریها ملزم به همکاری برای صدور پروانه ساخت به منظور احداث واحدهای مذکور با کاربری خبازی، با ملحوظ داشتن جواز تاسیس صادره از طرف سازمان صنایع و معادن استان، خواهند بود.

ماده ۴ - نانوایان سنتی می‌توانند کاربری واحد خود را برای عرضه نان تولیدی کارخانه‌های نان صنعتی تبدیل کنند.

ماده ۵ - نانوایان سنتی، چنانچه در کارخانه‌های صنعتی سهام شده، یا خود نسبت به احداث آن اقدام کنند، می‌توانند با ابطال پروانه واحد سنتی خود، و حذف سهمیه آرد یارانه‌ای با همکاری وزارت بازرگانی، در صورت نیاز به خدمت کارگران خود خاتمه دهند. مزایای پایان کار اینگونه کارگران، براساس ضوابط تعیین شده توسط کار گروه ماده ۱۰ این آیین‌نامه، و با رعایت مقررات قانون کار، توسط وزارت بازرگانی از محل ردیف ۵۰۳۰۱۹ قانون بودجه سال ۱۳۸۶ کل کشور، پرداخت خواهد شد.

ماده ۶ - کارگرانی که طبق مقررات تامین اجتماعی، شرایط بازنشستگی را داشته باشند یا با پرداخت باقیمانده بیمه سالهای موظف تا حداکثر سی سال، شرایط بازنشستگی را دارا شوند، بازنشسته خواهند شد.

تبصره- پرداخت باقیمانده بیمه سالهای موظف تا حداکثر سی سال، براساس توافقنامه‌ای خواهد بود که بین وزارت بازرگانی و سازمان تامین اجتماعی منعقد خواهد شد.

ماده ۷- کارخانه‌های تولید نان صنعتی انبوه، ضمن تهیه آرد از بازار آزاد، تولیدات خود را به قیمت آزاد عرضه می‌کنند.

تبصره- در صورت ضرورت تعیین قیمت فروش نان توسط کارخانه‌های مذکور، با پیشنهاد وزارت بازرگانی و تصویب شورای اقتصاد اقدام خواهد شد.

ماده ۸- سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران موظف است با همکاری وزارتخانه‌های بازرگانی، صنایع و معادن، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در ارتباط با شیوه‌های تولید، و نگهداری و مصرف نان، نسبت به تهیه و پخش برنامه‌های اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی و آموزش همگانی در این زمینه اقدام کند.

ماده ۹- وزارت بازرگانی (شرکت بازرگانی دولتی ایران) مجاز است ترتیبی اتخاذ کند که نان تولیدی صنعتی واحدهای مذکور، حداکثر به مدت سه ماه، براساس قیمت مصوب، جایگزین سهمیه مصارف خاص (مراکز آموزشی، نظامی و سایر مصرف‌کنندگان انبوه) شود.

اعتبار مورد نیاز با تصویب شورای اقتصاد، از محل ردیف ۱۹۰۳۰۵ و از جایگزینی سهمیه آرد آنها تأمین خواهد شد.

ماده ۱۰- به منظور سیاستگذاری، پیگیری و نظارت بر حسن اجرای این آیین‌نامه، کارگروهی با مسئولیت وزارت بازرگانی و با حضور نماینده وزارت صنایع و معادن تشکیل و مکلف است گزارش عملکرد این آیین‌نامه را در هر سه ماه یکبار به هیأت وزیران ارائه نماید.

این تصویب‌نامه در تاریخ ۱۳۸۶/۴/۱۶ به تایید مقام محترم ریاست جمهوری رسیده است.

پرویز داودی - معاون اول رئیس جمهور

اظهارنظری در باره برنامه جدید صنعتی کردن نان کشور

۱- نشریه صنعت آرد و غذا- شماره ۶ سال ۱۳۸۶

در سال ۱۳۸۵ وزارت بازرگانی سیاست مشخصی را برای تشویق تولید نان صنعتی در کشور اعلام کرد و به نظر می‌رسد اقدامات عملی گسترده‌ای نیز در این راستا آغاز شده است و تشویق تولید نان صنعتی، بدون آرد سهمیه‌ای، از اقدامات اساسی است که انشا... در سال ۸۶ شاهد پیگیری و تداوم آن باشیم.

طرح تجمیع نانوبی‌ها و بکارگیری ماشین‌آلات:

طرح تجمیع نانوبی‌های سنتی و امکان افزایش درآمد آنها همراه با افزایش کیفیت و بهداشت نان سنتی نیز از مباحث مهم وزارت بازرگانی در سال گذشته بوده است که به نظر می‌رسد بایستی در این باره گام‌های جدی‌تری برداشته شود.

تولید نان سنتی در ایران نیازمند توجه بیشتری است، بخصوص آنکه صنعتگران کشور در زمینه ماشین‌آلات تولید نان پیشرفت خوبی داشته‌اند. بکارگیری ماشین در تولید نان سنتی می‌تواند تحولی اساسی در تولید نان سنتی کشور ایجاد کند.

۲- نگاه هستی - شماره ۳۸ مهر ۱۳۸۶

معاون وزیر بازرگانی: نمایشگاه صنعت نان، اولین گام تغییر ساختار تولید

آقای پارسانیا در مصاحبه خود با اشاره به لزوم ایجاد تنوع در نان‌های مصرفی کشور برگزاری اولین نمایشگاه بین‌المللی صنعت نان را نخستین گام در جهت تغییر ساختار تولید نان کشور عنوان کردند.

آقای مزروعی مجری طرح نان‌های صنعتی نیز در همین نشریه صنعتی کردن نان را پروسه‌ای ۱۰ ساله پیش‌بینی کرد و افزود در پایان سال ۸۵ به پیشنهاد وزارت بازرگانی ذیل تبصره ۱۵ قانون بودجه سال ۸۶ کل کشور مبلغ ۵۰۰ میلیون دلار از صندوق ذخیره ارزی به اضافه هزار میلیارد ریال یارانه تسهیلات برای احداث واحدهای صنعتی نان در نظر گرفته شده است.

نمایشگاه بین‌المللی صنعت نان در تاریخ ۲۵-۲۰ مهر سال جاری در تهران تشکیل شد که در آن تعداد قابل توجهی کمپانی‌های سازنده خط تمام اتوماتیک خارجی و تعدادی از سازندگان داخلی شرکت داشتند.

ایشان یادآور شدند که تا تاریخ تشکیل نمایشگاه بیش از ۱۳۰۰ مجوز نان صنعتی صادر شده که ۲۰ درصد آن از طریق سازمان‌های صنایع و معادن استان‌های کشور، جواز تأسیس دریافت نموده‌اند و مقدار قابل توجهی توانسته‌اند زمین مورد نظر و آب و برق مورد نیاز خود را تامین نموده و طرح توجیه فنی، اقتصادی و مالی آن را تهیه و آماده ارائه به بانک عامل نمایند.

در بخشی از سرمقاله همان شماره نشریه مذکور نیز چنین اظهار نظر شده است:

حالا که صحبت از ایجاد کارخانجات نان صنعتی است چه بهتر که تولیدکننده داخلی را تشویق به ساخت ماشین‌آلات مورد نیاز نموده و کمتر به فکر واردات ماشین‌آلات از خارج باشیم. درست است که بودجه‌ای ۵۰۰ میلیون دلاری برای تأمین ماشین‌آلات در نظر گرفته شده است، اما خیلی واجب نیست که این ماشین‌ها حتماً از خارج وارد شوند.

البته مجری طرح نان‌های صنعتی در مصاحبه دیگری^۱ تأکید نموده‌اند که در فناوری‌های صنعتی انواع نان‌های سنتی سنگک، لواش، تافتون و بربری تولید و به بازار عرضه خواهد شد و واحدهای صنعتی نان‌ها را به صورت نیم‌پز، پخته و بسته‌بندی شده، در اختیار واحدهای توزیع کننده قرار خواهند داد.

۳- رئیس هیئت مدیره انجمن نان‌های حجیم و نیمه حجیم نیز در مصاحبه‌ای^۲ چنین اظهار

داشته‌اند:

درخصوص تولید نان‌های صنعتی برنامه‌های گذشته دولت تاکنون پیگیرانه دنبال نشده است، و صنعتی کردن به مجوز دادن و اعلام اینکه وام و تسهیلات می‌دهیم انجام شدنی نیست.

---

^۱ دنیای سبز- ۳۱ شهریور ۱۳۸۶

^۲ آرد و غذا- شماره ۷- تیر و مرداد ۱۳۸۶

ایشان با سه دهه تجربه در این زمینه پیشنهاد کرده‌اند:

۳-۱- به تولیدکنندگان نان سنتی امکان داده شود قسمتی از سهمیه خود را برای پخت بهینه با روش‌های مدرن اختصاص دهند.

۳-۲- واحدهای حجیم و نیمه‌حجیم (یک تنی) عملیات نیمه اتوماتیک یا دستی فعلی را به شکل مکانیزه درآورند.

۳-۳- در مورد واحدهای صنعتی (۵ تنی) موجود، به تعداد حدود ۱۰۰ واحد، که کمتر از ۴۰ درصد آنها فعال، و ۲۰ درصد سودده می‌باشند، اولاً برنامه‌های نیمه کاره تکمیل شود، ثانیاً چون تجارب خوبی دارند، بعضی از آنها صلاحیت و توانایی دارند به واحدهای ۲۰ تنی تبدیل شوند.

۳-۴- اجرای سیستم تلفیقی تأمین ماشین‌آلات، که عبارتست از بهره‌گیری از ماشین‌آلات ساخت داخل با مدخلیت سازندگان داخلی - همچنین استفاده از ماشین‌آلات خارجی که قابلیت تولید در کشور را ندارند.

۳-۵- مشخص کردن استانداردهای ماشین‌آلات پخت نان و غیره

۳-۶- برنامه ریزی برای تأمین نیروی انسانی متخصص

۴- بخش دوم مصاحبه^۱ رئیس اتحادیه نان‌های حجیم و نیمه حجیم

در اظهارنظر نسبت به اصرار دولت برای (صنعتی کردن) تولید نان در کشور ایشان یادآور شدند: کشورهایی که در بخش نان پیشرفته هستند، در حال بازگشت از مقوله تولید نان صنعتی در کارخانه‌های بزرگ به سمت تولید در واحدهای صنفی می‌باشند، و مثلاً در آلمان که مردم به مصرف نان گرم علاقه دارند، واحدهای صنعتی بزرگ جای خود را به واحدهای کوچک داده‌اند.

---

^۱ فصلنامه پخت نان و شیرینی - شماره ۱، شهریور ۱۳۸۶

ما هم تجربه احداث کارخانه‌های نان و تولید نان ماشینی در چند شهر را از دهه ۳۰ تاکنون داشته‌ایم که ناموفق بوده، و کارخانه‌های مزبور با صرف هزینه‌های ارزی زیاد احداث گردید که اینک متروکه شده است.

با توجه به اینکه فرهنگ‌سازی برای تغییر ذائقه مردم، با وجود تأکید بسیاری از سازمان‌ها و کارشناسان، هنوز انجام نشده، لذا اصرار بر صنعتی کردن تولید نان در سطح وسیع و صرف منابع ارزی کشور برای خرید کارخانه‌های نان از خارج، بدون شک به شکست منجر خواهد شد. این مسئله باید توسط خود نانوایان، مردم و بخش خصوصی، بدون دخالت دولت، به صورت تدریجی و با دقت و تدبیر زیاد پیگیری و حل شده و با همکاری سازندگان مجرب ماشین‌آلات در داخل کشور و اعمال استانداردهای موجود به مرحله اجرا درآید.

البته راهکار اصلی در آزادسازی صنعت نان است زیرا بخش خصوصی قادر است این صنعت را به سر منزل آرامش رسانیده و مانند سایر کشورها آن را به صورت منطقی به صنعتی ماندگار و سودآور تبدیل کند.

در مورد سرانجام اقدامات اخیر دولت در مورد صنعتی کردن سریع تولید نان پیش‌بینی می‌شود که چون این برنامه درست نبوده و شرایط مناسبی برای اجرای آن فراهم نشده است، مجوزها بیشتر توسط افرادی فاقد تخصص و صلاحیت در این رشته به منظور استفاده از وام‌ها و تسهیلات، دریافت خواهد شد. در خاتمه تأکید شده است که آموزش اصلی‌ترین و مهم‌ترین بخش برای حل مسائل آرد و نان است، چه از نظر تربیت نیروی انسانی برای تهیه آردها و نان‌هایی با کیفیت خوب و چه برای آموزش مردم برای استفاده بهینه از نان، به ویژه پس از آزادسازی شرایط تولید نان و هدفمند کردن یارانه‌ها در این بخش مهم اقتصادی کشور

پیشنهاد مکمل

با توجه به علاقمندی هسته نسبت به حصول موفقیت هرچه بیشتر در اجرای کلیه برنامه‌های مربوط به اصلاح وضع نان کشور، به نظر می‌رسد ارائه نتایج مذاکراتی که در جلسه کارشناسی مورخ ۱۳۷۶/۱۱/۲۶ با حضور بسیاری از دست‌اندرکاران داخلی و آقای (شارپانتیه) مدیر کمپانی فرانسوی معروف سازنده ماشین‌آلات صنعت نان با همان نام، در دفتر هسته تشکیل گردید حاوی اطلاعات مفیدی در این زمینه می‌باشد که ذیلاً ذکر می‌گردد:

دو روش اصلی تولید نان‌های صنعتی در جهان عبارتند از:

۱- روش تولید پیوسته و کاملاً خودکار (اتوماتیک)

که با پخت تونلی معمولاً با ظرفیت‌های بیش از ۱۰ تن در روز، تنها به تولید یک نوع نان مشخص اختصاص دارد.

این کارخانه‌ها به محل نسبتاً وسیع و تاسیسات و ماشین‌آلات زیاد و در نتیجه سرمایه‌گذاری قابل توجهی نیاز دارند.

۲- روش تولید ناپیوسته به صورت نیمه خودکار. با ظرفیت حداقل پنج تن در روز، با استفاده از فرهای طبقه‌ای یا گردان (حرارت غیرمستقیم) که در این واحدها می‌توان انواع مختلف نان‌های حجیم یا نیمه حجیم (یا حتی شیرینی و پیتزا) را تولید نمود.

لذا در حال حاضر و بنا به دلایل زیر روش دوم برای کشور ما مناسب‌تر به نظر می‌رسد:

۱-۲ ساخت بیشتر ماشین‌آلات مورد نیاز این روش در داخل کشور امکان‌پذیر است (و تنها

برای ساخت بعضی از دستگاه‌ها مانند تقسیم کن خمیر و فرم‌دهنده‌ها، و همچنین

چگونگی توزیع یکنواخت حرارت در تمام طبقات فرها) به انتقال دانش فنی نیاز

خواهیم داشت.

۲-۲- چون احداث این واحدها به زمین‌هایی با مساحت حدود ۱۲۰ مترمربع نیاز دارد، لذا استقرار آنها در داخل محدوده شهرها نیز امکان‌پذیر می‌باشد، و در نتیجه مردم به خرید نان تازه و گرم دسترسی دارند. ضمناً هزینه توزیع بقیه تولیدات نیز کاهش می‌یابد.

۲-۳- این واحدها از انعطاف بیشتری برای تطابق با شرایط ویژه مناطق مختلف کشور برخوردارند، زیرا اولاً نیاز آنها به اشتغال نیروی انسانی در حد متوسط است، ثانیاً در ساعات مختلف روز و متناسب با خواست مصرف‌کنندگان، می‌توانند با تغییرات جزئی، انواع نان‌های حجیم یا غیرحجیم را تولید نمایند.

البته در آیین‌نامه اجرایی صنعتی شدن تولید نان مصوب در سال ۱۳۷۷، تقسیم‌بندی کلی انواع نان به صورت حجیم و غیرحجیم، متناسب با نیاز هر منطقه در نظر گرفته شده بود که چون تولید انواعی از نان‌های غیرحجیم یا مسطح نیز (مانند انواع لواش، تافتون، نان‌های عربی و غیره) در بعضی کشورها، با روش‌های انبوه و صنعتی انجام می‌گیرد و در کشور ما نیز، هم تولید و مصرف اینگونه نان‌ها و هم ساخت ماشین‌آلات خط تولید آنها از شهرت و قدمت قابل ملاحظه‌ای برخوردار است، لذا به منظور رفع محدودیت احتمالی در پذیرش طرح‌هایی که برای تولید اینگونه نان‌ها، براساس اولویت مصرف آنها در بعضی مناطق کشور، تنظیم و ارائه می‌شود و همچنین به منظور استفاده از توان موجود برای ساخت ماشین‌آلات مربوطه در کشور، توصیه می‌شود که این گروه نیز جزو نان‌های صنعتی منظور گردد. و بدین ترتیب نان‌های قابل تولید صنعتی شامل هر سه گروه زیر می‌باشد:

- نان‌های حجیم (مانند انواع نان‌های اروپایی)
- نان‌های نیمه‌حجیم (مانند نان بربری و انواع مشابه)
- نان‌های غیرحجیم یا مسطح (مانند لواش، تافتون، نان عربی و غیره)

بدیهی است تشخیص نیاز هر منطقه و تعیین انواع نان صنعتی مورد نیاز، جزو وظایف هر متقاضی

خواهد بود تا با احساس مسئولیت در این زمینه، برای توجیه فنی و اقتصادی طرح خود اقدام نمایند.

بخشی از : استاندارد ملی ایران ۱-۱۰۳
" آرد گندم مصرفی نان - ویژگی ها و روش های آزمون "
 مصوب کمیته ملی مورخ ۱۳۸۵/۱۱/۱۷

جایگزین قسمتی از : استاندارد شماره ۱۰۳ تجدیدنظر چهارم - سال ۱۳۸۱
" ویژگی ها و روش های آزمون آرد گندم "

۵-۲ - سایر ویژگی ها

سایر ویژگی های آرد گندم باید مطابق جدول ۱ باشد.

جدول ۱ - سایر ویژگی های آرد گندم

رطوبت	گلوتن	اندازه ذرات				اسیدیته بیشینه	پروتئین درصد	خاکستر درصد	ویژگی ها	ردیف
		زیر الک	روی الک	روی میکرون بیشینه	روی الک بیشینه					
درصد	مرطوب	۱۲۵	۱۲۵	۱۸۰	۴۷۵	مینی	وزنی بر	وزنی بر	انواع آرد	
وزنی	درصد	میکرون	میکرون	میکرون	میکرون	ماده	مبنای	مبنای	خشک	
بیشینه	وزنی	کمیته	بیشینه	بیشینه	بیشینه	خشک	کمیته	بیشینه		
	کمیته									
۱۴/۲	۲۵	۵۰	۳۰	۱۸	۲	۲/۴	حافل ۱۰	۰/۸۵۰	آرد ستاره	۱
۱۴/۲	۲۴	۴۵	۳۲/۵	۲۰	۲/۵	۳/۵	حافل ۱۰/۵	۱/۲۲۵	آرد سبوس گرفته	۲
۱۲/۵	۲۳	۴۰	۳۰	۲۵	۵	۴/۱	حداقل ۱۱	۱/۶۰۰	آرد کامل	۳
بند ۱-۷	بند ۸-۷	بند ۷-۷				بند ۶-۷	استاندارد ملی ایران ۲۸۶۳	بند ۵-۷	روش آزمون	۴

۶- نمونه برداری

باید مطابق استاندارد ملی ایران ۲۰۸۷: سال ۱۳۷۶ " تعیین روش نمونه برداری غلات " باشد.

یادآوری - ضروری است برای وقوف به نتایج بهتر آزمایشگاهی در مورد پروتئین و گلوتن از گندم مربوط و معرف آن آرد هم نمونه برداری شود.

فهرست پاره ای از نشریات هسته

* کوششی به منظور ایجاد نگرش مشترک در هسته خودکفایی - تحقیقاتی صنایع آرد و نان
دکتر حسین یزدجردی - شادروان دکتر محسن یزدجردی شهریور ۱۳۶۷

* گزارش سالانه هسته خودکفایی - تحقیقاتی صنایع آرد و نان آبان ۱۳۶۷

* ارزش غذایی گندم

مهندس خسرو احمدزاده شاد شهریور ۱۳۶۷

* درجه نرم بودن محصولات آسیاب شده گندم "دوروم" از نقطه نظر یک تولید کننده ماکارونی
مهندس خسرو احمدزاده شاد شهریور ۱۳۶۷

* عوامل مطلوب در تولید فرآورده های ماکارونی

دکتر حسین یزدجردی آبان ۱۳۶۷

* گزارش گردهمایی (مجمع عمومی) دی ۱۳۶۷

* ارزش غذایی آرد گندم با تاکید بر تاثیر درجه استخراج

مهندس خسرو احمدزاده شاد - دکتر حسین یزدجردی اردیبهشت ۱۳۶۸

* درصد استخراج آرد و اثر آن بر روی ارزش غذایی نان

مهندس محمد سمیعی خرداد ۱۳۶۸

* ناخالصی های گندم و چگونگی عملیات بوجاری در جریان آردسازی

مهندس محمد سمیعی - دکتر حسین یزدجردی اردیبهشت ۱۳۶۹

* سیر تکاملی نان در جهان

دکتر ناصر رجب زاده - مهندس محمد سمیعی اسفند ۱۳۶۹

* مجموعه سخنرانی ها و مقالات ارائه شده در اولین سمینار هسته خودکفایی - تحقیقاتی صنایع
آرد و نان اسفند ۱۳۷۰

* گندم - آرد - نان

جعفر ایزدیار - مهندس محمد سمیعی - دکتر حسین یزدجردی فروردین ۱۳۷۴

* طرح گسترش سیلوهای کشور

جعفر ایزدیار ۱۳۷۴

* برآورد حجم تقاضای نان بدون یارانه (ماشینی)

جعفر ایزدیار آبان ۱۳۷۵

* بازارهای جدید آسیابانی

(ترجمه مجموعه مقالات کنفرانس IGC 2002) ۱۳۸۱

* کیفیت گندم های ایران

محمد سمیعی شهریور ۱۳۸۳

* ارزیابی صنعت آرد کشور و تحلیل هزینه های غنی سازی

دکتر حسین یزدجردی ۱۳۸۴